

UNIVERZITET SINGIDUNUM

**Departman za
poslediplomske studije**

**POSLOVNA EKONOMIJA
MASTER STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

OBJEKTIVNOST FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

**Mentor:
Prof. dr Milovan Stanišić**

**Kandidat:
Nina Diklić**
broj indeksa: 402043/2013

Beograd, 2014.

SADRŽAJ:

UVOD	1
I METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	3
1.1.Predmet istraživanja.....	3
1.2.Značaj i aktuelnost istraživanja.....	3
1.3.Ciljevi istraživanja	3
1.4.Hipoteze istraživanja.....	3
1.5.Metode istraživanja.....	4
1.6.Struktura rada.....	5
II FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE	7
2.1.Pojam i cilj finansijskog izveštavanja.....	7
2.2.Obaveza finansijskog izveštavanja	7
2.3.Načini klasifikacije po veličini privrednih subjekata.....	7
2.4.Pretpostavke i računovodstvena načela na kojima se zasniva finansijsko izveštavanje	9
2.5.Kvalitativne karakteristike informacija sadržanih u finansijskim izveštajima	10
2.6.Korisnici finansijskih izveštaja	10
III NORMATIVNI ASPEKTI FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U SRBIJI.....	11
3.1.Zakonska regulativa finansijskog izveštavanja.....	11
3.2.Profesionalna računovodstvena regulativa	12
3.3.Interna računovodstvena regulativa	12
3.4.Struktura i sadržaj finansijskih izveštaja.....	12
3.4.1.Bilans stanja- Izveštaj o finansijskom položaju.....	13
3.4.2.Bilans uspeha- Izveštaj o dobitku ili gubitku.....	16
3.4.3.Izveštaj o promenama na kapitalu.....	18
3.4.4.Izveštaj o tokovima gotovine	19
3.4.5.Izveštaj o ostalom rezultatu	20
3.4.6.Napomene uz finansijske izveštaje	20
3.5.Dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja	21
3.6.Usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji sa zahtevima Evropske unije	23
IV RAČUNOVODSTVENI PRINCIPI U FUNKCIJI MATERIJALNE ISPRAVNOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA.....	24

4.1. "Matching" princip	25
4.2. Princip realizacije.....	25
4.3. Princip istorijskog troška	26
4.4. Princip objektivnosti podataka.....	26
4.5. Princip konzistentnosti.....	26
4.6. Princip opreznosti (konzervatizam)	27
V VREDNOVANJE POZICIJA U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA.....	28
5.1. Vrednovanje pozicija u bilansu stanja	28
5.1.1. Vrednovanje imovine u bilansu stanja.....	29
5.1.1.1. Vrednovanje Neuplaćenog upisanog kapitala- grupa 00	29
5.1.1.2. Vrednovanje nematerijalnih ulaganja- grupa 01	29
5.1.1.3. Vrednovanje Goodwill-a- račun 013	30
5.1.1.4. Vrednovanje nekretnina, postrojenja, opreme- grupa 02.....	30
5.1.1.5. Vrednovanje dugoročnih finansijskih plasmana (ulaganja)- grupa 03	34
5.1.1.6. Vrednovanje zaliha u bilansu stanja	35
5.1.1.7. Bilansiranje kratkoročnih potraživanja- računi grupe 20, 21 i 22	39
5.1.1.8. Vrednovanje gotovinskih ekvivalenata, gotovine i AVR	40
5.1.2. Vrednovanje pozicija pasive u bilansu stanja	42
5.1.2.1. Kapital- klasa 3	42
5.1.2.2. Rezervisanja i obaveze- klasa 4	42
5.1.2.3. Vrednovanje PVR-a	45
5.2. Vrednovanje pozicija u bilansu uspeha.....	47
5.2.1. Vrednovanje rashoda u bilansu uspeha.....	47
5.2.1.1. Nabavna vrednost prodate robe (konto 501).....	47
5.2.1.2. Troškovi materijala- grupa 51	47
5.2.1.3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi- grupa 52.....	48
5.2.1.4. Troškovi proizvodnih usluga- grupa 53	49
5.2.1.5. Troškovi amortizacije i rezervisanja	49
5.2.1.6. Nematerijalni troškovi- grupa 55	50
5.2.1.7. Finansijski rashodi- grupa 56.....	50
5.2.1.8. Ostali rashodi- grupa 57.....	51
5.2.1.9. Rashodi po osnovu obezvređenja imovine- grupa 58.....	52
5.2.1.10. Gubitak- konto 590 (Gubitak poslovanja koje se obustavlja).....	52

5.2.1.11. Rashodi, efekti promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina- konto 591	53
5.2.2. Vrednovanje prihoda u bilansu uspeha	53
5.2.2.1. Prihodi od prodaje robe- grupa 60	53
5.2.2.2. Prihodi od prodaje proizvoda i usluga- grupa 61	54
5.2.2.3. Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	55
5.2.2.4. Promena vrednosti zaliha učinaka- grupa 63	55
5.2.2.5. Prihodi od premija, subvencija, dotacija i donacija- grupa 64	55
5.2.2.6. Drugi poslovni prihodi- grupa 65	56
5.2.2.7. Finansijski prihodi- grupa 66	57
5.2.2.8. Ostali prihodi- grupa 67	58
5.2.2.9. Prihodi od usklađivanja vrednosti imovine- grupa 68	59
5.2.2.10. Dobitak poslovanja koje se obustavlja- grupa 69	59
VI UTICAJ KREATIVNOG RAČUNOVODSTVA NA KVALITET FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA	59
6.1. Pojam i karakteristike kreativnog računovodstva	59
6.2. Pojedini slučajevi primene kreativnog računovodstva u Evropi i SAD-u	61
6.3. Posledice primene kreativnog računovodstva	62
VII REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA	63
7.1. Pojam i značaj revizije	63
7.2. Svrha i ciljevi revizije	63
7.3. Obavljanje revizije- obaveznost revizije	64
7.4. Verifikacija finansijskih izveštaja kroz proces revizije	64
7.4.1. Mišljenje bez rezerve- pozitivno mišljenje	65
7.4.2. Mišljenje sa rezervom	65
7.4.3. Negativno mišljenje	66
7.4.4. Uzdržavanje od mišljenja	66
VIII ZAKLJUČAK	68
IX LITERATURA	69

UVOD

Finansijski izveštaji predstavljaju informacionu osnovu za donošenje investicionih, kreditnih i drugih ekonomskih odluka. U cilju smanjenja izloženosti kratkoročnim i dugoročnim rizicima poslovanja, interni i eksterni korisnici finansijskih izveštaja očekuju da prezentovane finansijske informacije budu razumljive, pouzdane, važne i uporedive. Reč je o glavnim kvalitativnim obeležjima koje bi informacije trebalo da poseduju ukoliko se teži fer i objektivnom izveštavanju o poslovanju preduzeća.

Uzimajući u obzir visok rizik poslovanja i činjenicu da ekonomske odluke imaju materijalne posledice za donošenje, stejkolderi zahtevaju visok kvalitet i pouzdanost finansijskih informacija u objavljenom finansijsko- izveštajnom setu. Primena računovodstvenih pravila sadržanih u zakonskim, profesionalnim i internim regulativama, i kretanje u okviru zakonskih normi, pretpostavke su objektivnog finansijskog izveštavanja i kvalitetnog poslovnog odlučivanja.

Savremenoj računovodstvenoj praksi svojstvena su odstupanja finansijskih informacija od ekonomske realnosti, što dovodi u pitanje fer prezentaciju poslovanja preduzeća i kvalitet poslovnog odlučivanja.

Usled specifičnosti poslovanja preduzeća i nemogućnosti usvajanja pravila koja bi važila u svim okolnostima, primena MRS standarda i MSFI podrazumeva određenu fleksibilnost prilikom izbora različitih računovodstvenih metoda i korišćenja računovodstvenih procena. Cilj takvog izbora trebalo bi da bude fer prezentacija finansijskog stanja preduzeća, njegove profitabilnosti i neto novčanog toka.

Izvesna doza subjektivnosti u pogledu kreiranja računovodstvenih politika i korišćenja računovodstvenih procena podrazumeva mogućnost uticaja na vrednost osnovnih elemenata finansijskih izveštaja- imovine, obaveza, kapitala, rashoda i prihoda.

Menadžment ima obavezu da se kreće u okviru dozvoljenih metoda i načela bilansiranja i procenjivanja, što je u skladu sa profesionalnom regulativom i etičkim normama. Ukoliko se menadžment ponaša u skladu sa etičkim i moralnim vrednostima rezultat fleksibilnosti biće realni finansijski izveštaji i pouzdana informaciona osnova za donošenje ekonomskih odluka.

Zbog mogućnosti uticaja na visinu rezultata u željenom smeru i umanjenja objektivnosti finansijskih izveštaja, neophodno je primeniti jedinstvena računovodstvena pravila kad god je to moguće, a predvideti mogućnosti izbora u specifičnim okolnostima.

Finansijsko izveštavanje dobija na značaju naročito sa pojavom korporativnih preduzeća i razvijanjem tržišta kapitala. Korporativno finansijsko izveštavanje snabdeva važnim informacijama sve postojeće i potencijalne učesnike na finansijskom tržištu. Kvalitetno finansijsko izveštavanje doprinosi:

- ❖ jačanju domaćeg finansijskog sistema i smanjenu rizika od finansijskih kriza i njihovog negativnog uticaja na ekonomiju,
- ❖ povećanju direktnih i indirektnih stranih ulaganja,
- ❖ olakšavanju pristupa bankarskim kreditima za mala preduzeća smanjenjem visokih troškova pribavljanja informacija i kreditiranja,
- ❖ boljoj proceni budućih performansi preduzeća, omogućavajući investitorima da donose dobre investicione odluke što vodi boljoj alokaciji sredstava,
- ❖ unapređenju ekonomskih integracija na regionalnom i globalnom nivou i
- ❖ boljoj proceni performansi menadžmenta preduzeća od strane akcionara i time promociji razvoja finansijskog tržišta.

I METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je objektivnost finansijskog izveštavanja. Izbor predmeta istraživanja je motivisan značajem finansijskih izveštaja kao najvažnijih outputa računovodstvene funkcije preduzeća na osnovu kojih se donose poslovne odluke.

1.2. Značaj i aktuelnost istraživanja

Značaj istraživanja sastoji se u bližem razumevanju i primeni principa i načela finansijskog izveštavanja, odnosno primeni principa vrednovanja pozicija u finansijskim izveštajima u skladu sa Zakonom o računovodstvu, Zakonom o reviziji, MSFI, MRS i MSR. Uvažavanje tih principa rezultiraće u istinitim i objektivnim izveštajima.

Aktuelnost istraživanja leži u činjenici da pravilno vrednovanje bilansnih pozicija u finansijskim izveštajima ima za posledicu fer prezentaciju poslovanja preduzeća i kvalitet poslovnog odlučivanja.

1.3. Ciljevi istraživanja

Opšti cilj istraživanja je da se kroz ovaj rad prikaže objektivnost finansijskog izveštavanja koja se može ostvariti uz primenu principa vrednovanja bilansnih pozicija shodno pravilima koja propisuju Zakon o računovodstvu, Zakon o reviziji, MSFI, MRS, MSR i druga zakonska i podzakonska akta.

Poseban cilj istraživanja je prikaz principa vrednovanja bilansnih pozicija i primene zakonske i profesionalne regulative na sastavljanje, dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja što dovodi do objektivnosti finansijskog izveštavanja.

Društveni cilj istraživanja je shvatanje značaja finansijskog izveštavanja za donošenje poslovnih odluka preduzeća.

1.4. Hipoteze istraživanja

Generalna hipoteza rada je objektivnost finansijskog izveštavanja u skladu sa zakonskom i profesionalnom regulativom i primenom principa vrednovanja bilansnih pozicija u finansijskim izveštajima da bi se obezbedilo upoređivanje finansijskih izveštaja u različitim periodima i između pojedinih privrednih subjekata, kao i da bi se omogućila komparativna analiza.

Posebne hipoteze rada su:

- ❖ Osnovni cilj finansijskog izveštavanja je objektivno i istinito prikazivanje finansijskog i prinosnog položaja preduzeća kao pretpostavke za što precizniju ocenu boniteta preduzeća,
- ❖ Obavezu finansijskog izveštavanja imaju pravna lica i preduzetnici,

- ❖ Pretpostavke i računovodstvena načela na kojima se zasniva finansijsko izveštavanje,
- ❖ Kvalitativne karakteristike informacija sadržanih u finansijskim izveštajima,
- ❖ Korisnici finansijskih izveštaja,
- ❖ Zakonska i profesionalna regulativa finansijskog izveštavanja,
- ❖ Bilans stanja (prikazuje sredstva, obaveze i sopstveni kapital privrednog subjekta na određeni dan- MRS 1¹),
- ❖ Bilans uspeha (prikazuje prihode i rashode preduzeća u određenom vremenskom intervalu i vrednosnim jedinicama mere- MRS 1),
- ❖ Izveštaj o promenama na kapitalu (MRS 1),
- ❖ Izveštaj o tokovima gotovine (MRS 7²),
- ❖ Izveštaj o ostalom rezultatu (Zakon o računovodstvu³),
- ❖ Napomene uz finansijske izveštaje (MRS 1),
- ❖ Dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja i
- ❖ Usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji sa zahtevima Evropske unije.

1.5. Metode istraživanja

Istraživački rad će biti uspešno sproveden ako se u istraživanju primene adekvatne metode. Metoda predstavlja način rada; sastoji se od više postupaka i radnji kojima se dolazi do određenog cilja ili rešenja. Jedna od najčešće korišćenih definicija naučnih metoda je: „Naučna metoda predstavlja skup radnji i postupaka kojima se dolazi do nazčnih saznanja i istine.“⁴

U ovom istraživanju koristićemo:

- osnovne metode:
 - ✓ analitičke (metoda analize, apstrakcije, specijalizacije),
 - ✓ sintetičke (metoda sinteze, konkretizacije, generalizacije i indukcije),
- opšte naučne metode: hipotetičko- deduktivna i istorijsko- komparativna metoda,
- posebne metode: dijalektička metoda,
- tehnike prikupljanja podataka: metoda analize sadržaja, statistička metoda i uporedna metoda.

Korišćenjem različitih metoda istraživanja zadovoljavaju se osnovni metodološki zahtevi- objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost.

¹ MRS 1- Prezentacija finansijskih izveštaja.

² MRS 7- Izveštaj o tokovima gotovine

³ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik“ 62/2013.)

⁴ Miljević M. (2012.), Uvod u metodologiju društvenih istraživanja, Univerzitet Singidunum, dostupno na <http://crnarupa.singidunum.ac.rs>

1.6.Struktura rada

U uvodnom delu ovog istraživačkog rada ukazano je na značaj finansijskih izveštaja kao osnove za donošenje poslovnih odluka i zahtev za objektivno iskazivanje bilansnih pozicija u skladu sa MRS i MSFI.

I DEO- METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA: u ovom delu definisan je predmet istraživanja; ukazano je na značaj i aktuelnost istraživanja; ustanovljeni su ciljevi istraživanja- naučni, društveni i poseban cilj; postavljene su hipoteze istraživanja (generalna i posebne), navedene su metode istraživanja primenjene u ovom radu i prikazana je struktura rada.

II DEO-FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE: ovaj deo obuhvata pojam, cilj i obavezu finansijskog izveštavanja, pretpostavke i računovodstvena načela na kojima se zasniva finansijsko izveštavanje, kvalitativne karakteristike informacija sadržanih u finansijskim izveštajima i korisnike finansijskih izveštaja.

III DEO-NORMATIVNI ASPEKTI FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U SRBIJI: sadrži zakonsku i profesionalnu regulativu finansijskog izveštavanja (MSFI, MRS, Zakon o računovodstvu itd.); prikazana je struktura i sadržaj finansijskih izveštaja, način njihovog sastavljanja, dostavljanja i obelodanjivanja sa posebnim osvrtom na Izveštaj o ostalom rezultatu, te usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja u Srbiji sa zahtevima Evropske unije.

IV DEO- RAČUNOVODSTVENI PRINCIPI U FUNKCIJI MATERIJALNE ISPRAVNOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA: u ovom delu rada naveli smo i objasnili osnovna načela (principe) vrednovanja bilansnih pozicija u finansijskim izveštajima.

V DEO- VREDNOVANJE POZICIJA U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA: ovaj deo istraživačkog rada sadrži principe vrednovanja pozicija u bilansu stanja i bilansu uspeha i opis vrednovanja pojedinih pozicija u bilansu stanja (nematerijalnih ulaganja, nekretnina, opreme, zaliha, kapitala, obaveza, AVR-a, PVR-a) i u bilansu uspeha (rashoda, prihoda) po pravilima koja propisuju MRS. U ovom delu smo prikazali knjiženja poslovnih promena na odgovarajućim računima.

VI DEO- UTICAJ KREATIVNOG RAČUNOVODSTVA NA KVALITET FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA: sadrži objašnjenje pojma kreativnog računovodstva, uticaj kreativnog računovodstva na kvalitet finansijskog izveštavanja i posledice kreativnog računovodstva.

VII DEO- REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA: ovaj deo obuhvata pojam i značaj revizije finansijskih izveštaja, cilj revizije, obaveznost revizije i verifikaciju finansijskih izveštaja kroz proces revizije.

VIII DEO- ZAKLJUČAK: zaključna mišljenja i stavove vezane za značaj i objektivnost finansijskog izveštavanja

IX DEO- LITERATURA: sadrži spisak korišćene literature.

II FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE

2.1. Pojam i cilj finansijskog izveštavanja

Pod **pojmom** finansijskog izveštavanja podrazumeva se računovodstveno izveštavanje na osnovu korišćenja novčanog merila. Finansijsko računovodstvo ima za cilj da prikupi, evidentira, klasifikuje i prikaže sve poslovne promene koje su se dogodile u jednom preduzeću u toku jednog izveštajnog perioda. Finansijski izveštaji predstavljaju vrednosni prikaz uticaja tih promena na finansijsku strukturu i uspešnost poslovanja i promene na novačanim tokovima jednog preduzeća. Po svojoj suštini finansijsko izveštavanje je eksterno usmereno i teži da zadovolji informacione potrebe širokog kruga korisnika, pre svega kreditora i investitora kao najuticajnijih interesnih grupa.

Cilj finansijskog izveštavanja je obezbeđenje finansijskih informacija o izveštajnom entitetu koje su korisne postojećim i potencijalnim investitorima, kreditorima i drugim poveriocima u postupku donošenja odluka o obezbeđivanju resursa entitetu⁵. Ove odluke uključuju:

- ❖ kupovinu, prodaju ili držanje instrumenata vlasničkog i dužničkog kapitala i
- ❖ odobravanje ili povlačenje zajmova i drugih formi kredita.

Svrha finansijskog izveštavanja je omogućavanje donošenja što uspešnijih upravljačkih poslovnih odluka i kontrola njihovog izvršavanja u pojedinačno posmatranim preduzećima i drugim ekonomskim entitetima kako bi se očuvala i povećala njihova imovina.

2.2. Obaveza finansijskog izveštavanja

Prema Zakonu o računovodstvu⁶ obavezu finansijskog izveštavanja imaju pravna lica i preduzetnici. Finansijsko izveštavanje uključuje:

- ❖ vođenje poslovnih knjiga,
- ❖ priznavanje i procenjivanje imovine, obaveza, prihoda i rashoda,
- ❖ sastavljanje finansijskih izveštaja,
- ❖ prikazivanje finansijskih izveštaja i
- ❖ dostavljanje finansijskih izveštaja.

Finansijski izveštaji se sastavljaju izraženi vrednosno u domaćoj valuti za jedan izveštajni period koji se uglavnom poklapa sa kalendarskom godinom. U finansijskim izveštajima su prikazani uporedni podaci, za tekuću i prethodnu godinu.

2.3. Načini klasifikacije po veličini privrednih subjekata

Kriterijumi za razvrstavanje pravnih lica utvrđeni su Zakonom o računovodstvu⁷.

⁵ Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje.

⁶ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik“ 62/2013)

⁷ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik“ 62/2013, član 6)

U zavisnosti od veličine pravnog lica predviđena je različita primena regulative za priznavanje i vrednovanje stavki u finansijskim izveštajima, odnosno revizija finansijskih izveštaja.

Pravna lica se razvrstavaju na mikro, mala, srednja i velika u zavisnosti od:

- 1) prosečnog broja zaposlenih,
- 2) poslovnog prihoda,
- 3) prosečne vrednosti poslovne imovine,

utvrđenih na dan sastavljanja redovnog godišnjeg finansijskog izveštaja u poslovnoj godini.

Prosečan broj zaposlenih izračunava se kao odnos zbira ukupnog broja zaposlenih po mesecima uključujući i one u inostranstvu i broja meseci u poslovnoj godini.

Prosečna vrednost imovine izračunava se kao aritmetička sredina vrednosti imovine na početku i na kraju izveštajnog perioda.

Nezavisno od navedenih kriterijuma Narodna banka Srbije, banke i druge finansijske institucije nad kojima nadzor vrši NBS, društva za osiguranje, davaoci finansijskog lizinga, dobrovoljni penzijski fondovi, društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, otvoreni i zatvoreni investicioni fondovi, društva za upravljanje investicionim fondovima, berze, brokersko-dilerska društva smatraju se velikim pravnim licima, a preduzetnici mikro pravnim licima⁸.

U **mikro** pravna lica spadaju ona koja ne prelaze dva od sledećih kriterijuma:

- a) prosečan broj zaposlenih- 10,
- b) poslovni prihod- 700.000 evra u dinarskoj protivvrednosti,
- c) prosečna vrednost poslovne imovine- 350.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

U **mala** pravna lica razvrstavaju se ona koja prelaze dva od prethodno navedenih kriterijuma, ali ne prelaze dva od sledećih kriterijuma:

- a) prosečan broj zaposlenih- 50,
- b) poslovni prihod- 8.800.000 evra u dinarskoj protivvrednosti,
- c) prosečna vrednost poslovne imovine- 4.400.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

U **srednja** pravna lica razvrstavaju se ona koja prelaze dva od prethodno navedenih kriterijuma, ali ne prelaze dva od sledećih kriterijuma:

- a) prosečan broj zaposlenih- 250,
- b) poslovni prihod- 35.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti,
- c) prosečna vrednost poslovne imovine- 17.500.000 evra u dinarskoj protivvrednosti.

⁸ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik“ 62/2013 član 2)

U **velika** pravna lica razvrstavaju se pravna lica koja ispunjavaju dva kriterijuma za srednje pravno lice.

Za preračunavanje deviznih iznosa u dinarsku protivvrednost primenjuje se zvanični srednji kurs dinara koji utvrđuje NBS, a koji važi poslednjeg dana poslovne godine za koju se sastavlja redovan finansijski izveštaj.

Novoosnovana pravna lica razvrstavaju se na osnovu podataka finansijskih izveštaja za poslovnu godinu u kojoj su osnovani broja izveštaja poslovanja. Utvrđeni podaci se koriste za tu i narednu poslovnu godinu. Za poslovnu imovinu se ne utvrđuje prosečna vrednost jer novoosnovano pravno lice nije postojalo u prethodnoj godini. Granična vrednost za poslovne prihode u periodu poslovanja se umanjuje srazmerno sa brojem meseci poslovanja.

Pravno lice je obavezno da Agenciji za privredne registre dostavi uz finansijske izveštaje i obaveštenje o razvrstavanju.

2.4. Pretpostavke i računovodstvena načela na kojima se zasniva finansijsko izveštavanje

Osnovne pretpostavke na kojima se danas zasniva finansijsko izveštavanje su:

- ❖ nastanak poslovnog događaja (načelo fakturisanje realizacije- učinci po osnovu nastalog poslovnog događaja se priznaju i računovodstveno obuhvataju u obračunskom periodu kada je poslovni događaj nastao) i
- ❖ trajnost- stalnost poslovanja privrednog subjekta (going concern- u procesu finansijskog izveštavanja se pretpostavlja da će preduzeće nastaviti da posluje, a ako nema dokaza za kontinuitet, onda se takva činjenica obavezno ističe).

Realizacija ciljeva finansijskog izveštavanja zahteva uvažavanje određenih zahteva koji predstavljaju opšteprihvaćena računovodstvena načela ili principe⁹. Načela predstavljaju računovodstvene konvencije čija primena treba da obezbedi sastavljanje kako pouzdanih, razumljivih i uporedivih finansijskih izveštaja, tako i celovitih sa aspekta pružanja informacione osnove za donošenje poslovnih odluka.

Sa aspekta korektnog ili fer iskazivanja finansijskog položaja i prinosne snage preduzeća kroz računovodstvene standarde posebno se ističu sledeća načela:

- ❖ **načelo doslednosti**- konzistentnosti koje podrazumeva da se jednom odabrana pravila procenjivanja dosledno primenjuju iz perioda u period, odnosno da se njihova promena vrši samo u slučaju nastanka novih okolnosti koje promenu čine opravdanom sa aspekta fer i korektnog izveštavanja,
- ❖ **načelo opreznosti**- proizlazi iz principa zaštite poverilaca i teži sprečavanju precenjivanja neto imovine preduzeća. U okviru ovog načela ističu se:
 - ✓ princip realizacije-u obzir se mogu uzeti samo realizovani dobici i

⁹ Većina načela je proizašla iz prakse računovodstvenog i finansijskog izveštavanja, te iz aktivnosti tela kao što su IASB, IFAC, tela i komisija Saveta EU.

- ✓ princip impariteta- u obzir se moraju uzeti sve moguće obaveze i potencijalni gubici,
- ❖ **načelo razgraničenja**- transakcije se obuhvataju u momentu nastanka pri čemu se prioritet daje trenutku nastanka prihoda, a rashodi se povezuju sa prihodima usled kojih su nastali,
- ❖ **načelo pojedinačnog procenjivanja**- komponente imovine i obaveza treba procenjivati odvojeno i
- ❖ **načelo identiteta**- bilans otvaranja svake poslovne godine mora se podudarati sa zaključnim bilansom prethodne godine.

2.5. Kvalitativne karakteristike informacija sadržanih u finansijskim izveštajima

Finansijski izveštaj treba da ispunjava kvalitativne karakteristike koje će korisnicima omogućiti da razumeju sadržinu finansijskih izveštaja. Da bi informacija bila korisna ona treba da sadrži poruku koja je istinita i potpuna, da je zapisana odgovarajućom terminologijom, da teži zadovoljenju potreba korisnika i da smanji neizvesnosti.

Finansijski izveštaj treba da sadrži sledeća obeležja:

- ❖ **razumljivost**- informacija obelodanjena u finansijskim izveštajima korisnicima mora biti odmah razumljiva,
- ❖ **relevantnost**- informacija je relevantna kada utiče na ekonomske odluke korisnika tako što mu pomaže da proceni prošle, sadašnje ili buduće poslovne događaje,
- ❖ **važnost (značajnost)**- informacija je značajna ako njeno izostavljanje ili pogrešno prikazivanje može uticati na ekonomske odluke korisnika donetih na osnovu finansijskih izveštaja,
- ❖ **pouzdanost**- informacija je pouzdana kada ne sadrži materijalno značajne greške i predrasude i kada se na nju može osloniti,
- ❖ **uporedivost**- informacija je uporediva u vremenu i prostoru ako je nastala na osnovu istih načela i za jednak vremenski period. Da bi informacija bila uporediva treba da je pravovremena, da odražava ravnotežu između koristi i troškova i da ima istovetna kvalitativna obeležja i
- ❖ **istinito i objektivno predstavljanje**- informacije u finansijskim izveštajima su istinite i fer predstavljene ako su prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja ispoštovana načela bilansiranja, usvojene računovodstvene politike, regulatorni konceptualni okvir i kvalitativna obeležja informacija.

2.6. Korisnici finansijskih izveštaja

Korisnici finansijskih izveštaja mogu se podeliti na dva grupe:

- ❖ **interne** (vlasnici preduzeća, uprava preduzeća) i
- ❖ **eksterne** (kupci, dobavljači, kreditori, investitori, država i njeni organi).

Tabela 1: Korisnici analize finansijskih izveštaja i njihova oblast interesovanja

Interni korisnici	Vlasnici preduzeća	Pokazatelji rasta preduzeća	Prinos na sopstveni kapital, kretanje SK, kretanje vrednosti imovine
	Uprava preduzeća	Likvidnost, solventnost, rentabilnost	Uprava preduzeća je zainteresovana za sve aspekte upravljanja preduzeća
Eksterni korisnici	Kupci	Pokazatelji aktivnosti	Obrt vrednosti zaliha
	Dobavljači	Likvidnost	Kratkoročna likvidnost i nivo kratkoročnih obaveza
	Kreditori	Likvidnost i solventnost	Kratkoročna i dugoročna likvidnost preduzeća
	Investitori	Rentabilnost i tržišna vrednost akcija	Prinos na SK, prinos na akcije, kretanje tržišne vrednost akcija i isplate dividendi
	Država i njeni organi	Likvidnost i pokazatelji rasta	Kratkoročna likvidnost radi utvrđivanja plaćanja poreza, kretanja broja zaposlenih, obima proizvodnje i prodaje

Izvor: G.Knežević, N.Stanišić, V.Mizdraković, Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2013. godina

Eksterni i interni korisnici se nalaze u interakciji. Radi se o dve vrste interakcija korisnika:

- 1) interna interakcija preduzeća i vlasnika (akcionara)
- 2) eksterna interakcija uprave preduzeća i kreditora.

III NORMATIVNI ASPEKTI FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA U SRBIJI

Komponente okvira za finansijsko izveštavanje u Republici Srbiji su:

- ❖ zakonska regulativa iz oblasti računovodstva i revizije,
- ❖ profesionalna regulativa iz oblasti računovodstva i revizije,
- ❖ interna računovodstvena regulativa.

3.1. Zakonska regulativa finansijskog izveštavanja

Za vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja primenjuju se sledeći propisi:

- ❖ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013),
- ❖ Zakon o računovodstvu i reviziji („Službeni glasnik RS“ 46/2006, 11/2009, 99/2011),

- ❖ Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge i preduzetnike („Službeni glasnik RS“ 118/2013, donet na osnovu člana 26 Zakona o računovodstvu),
- ❖ Pravilnik o bližim uslovima i postupku prijema, kontrole, registracije, obrade i objavljivanja finansijskih izveštaja, načinu vođenja i sadržini registra finansijskih izveštaja („Službeni glasnik RS“ 2/2010 I 102/2010).

3.2. Profesionalna računovodstvena regulativa

U skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji, odnosno Zakonom o računovodstvu¹⁰ i Zakonom o reviziji¹¹ profesionalnu računovodstvenu regulativu za sastavljanje i prikazivanje finansijskih izveštaja u Srbiji čine:

- ❖ Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje (sadrži osnovne računovodstvene principe koje treba uvažavati prilikom obavljanja aktivnosti pripremanja i prezentovanja finansijskih izveštaja)¹²,
- ❖ Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja:
 - ✓ Međunarodni računovodstveni standardi- MRS (Internacional Accounting Standards- IAS¹³),
 - ✓ Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja- MSFI (Internacional Financial Reporting Standards- IFRS),
 - ✓ tumačenja koja daje Komitet za tumačenja međunarodnog finansijskog izveštavanja (IFRIC),
 - ✓ MSFI za mala i srednja pravna lica (IFRS for SMEs).

3.3. Interna računovodstvena regulativa

Prema Zakonu o računovodstvu interna regulativa podrazumeva opšta akta koja donosi pravno lice, odnosno preduzetnik, a koja sadrže posebna uputstva i smernice za organizaciju računovodstva i vođenje poslovnih knjiga, računovodstvene politike za priznavanje, vrednovanje imovine i obaveza, prihoda i rashoda, i druga pitanja koja se odnose na sastavljanje finansijskih izveštaja.

3.4. Struktura i sadržaj finansijskih izveštaja

Redovan godišnji finansijski izveštaj je izveštaj koji treba da pruži istinit i fer pregled finansijskog položaja i uspešnosti poslovanja pravnog lica. Sastavlja se za poslovnu godinu koja je jednaka kalendarskoj ili koja je različita od kalendarske godine.

¹⁰ Službeni glasnik RS 62/2013

¹¹ Službeni glasnik RS 62/2013

¹² Prvi Konceptualni okvir potiče iz 70-ih godina XX veka, a ustanovio ga je FASB. Prvi Konceptualni okvir ustanovljen od strane IASC (IASB) pojavio se 1989. godine. 2004. godine IASB i FASB su započeli zajednički projekat revidiranja i konvergencije njihovih konceptualnih okvira. 2010. godine IASB je objavio revidiranu verziju Konceptualnog okvira pod nazivom Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje.

¹³ Standardi koji generalno regulišu poslove prikazivanja i obelodanjivanja finansijskih izveštaja su: MRS 1, MRS 7, MRS 34, MRS 24, MRS 29, MRS 33 i MSFI 8.

Redovan godišnji finansijski izveštaj pravnih lica koja primenjuju MSFI, odnosno MSFI za MSP obuhvata¹⁴:

- ❖ Izveštaj o finansijskoj poziciji- Bilans stanja,
- ❖ Izveštaj o dobitku ili gubitku- Bilans uspeha,
- ❖ Izveštaj o ostalom rezultatu,
- ❖ Izveštaj o promenama na kapitalu,
- ❖ Izveštaj o tokovima gotovine i
- ❖ Napomene uz finansijske izveštaje.

Redovan godišnji izveštaj za mikro pravna lica i preduzetnike čine:

- ❖ Bilans stanja
- ❖ Bilans uspeha¹⁵

Redovan godišnji izveštaj za MSP prema MSFI za MSP obuhvata:

- ❖ Bilans stanja,
- ❖ Bilans uspeha,
- ❖ Napomene uz finansijske izveštaje¹⁶.

Konsolidovani finansijski izveštaj koji predstavlja finansijski izveštaj ekonomske celine koju čine matično i sva zavisna pravna lica obuhvata:

- ❖ Konsolidovani bilans stanja,
- ❖ Konsolidovani bilans uspeha,
- ❖ Konsolidovani izveštaj o ostalom rezultatu,
- ❖ Konsolidovani izveštaj o promenama na kapitalu,
- ❖ Konsolidovani izveštaj o tokovima gotovine i
- ❖ Napomene uz konsolidovane finansijske izveštaje.

Vanredni finansijski izveštaj koji se sastavlja usled statusnih promena, stvaranja, odnosno zaključenja stečajnog postupka ili pokretanja, odnosno zaključenja postupka likvidacije nad pravnim licem obuhvata:

- ❖ Bilans stanja i
- ❖ Bilans uspeha.

3.4.1. Bilans stanja- Izveštaj o finansijskom položaju

Bilans stanja prikazuje sredstva, obaveze i sopstveni kapital privrednog subjekta na određeni dan. Struktura sredstava- AKTIVA, ukazuje na način na koji su sredstva uložena (investiciona aktivnost). Struktura izvora finansiranja- PASIVA, ukazuje na efekte finansijske aktivnosti, odnosno na finansijsku strukturu nekog preduzeća.

Osnove za prikazivanje bilansa stanja propisuje MRS 1- Prezentacija finansijskih izveštaja. Cilj je obezbeđivanje uporedivosti bilansa stanja kako sa finansijskim

¹⁴ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013 član 2)

¹⁵ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013 član 2)

¹⁶ MSFI za MSP su objavljeni 1.7.2009. godine; objavio ih je IASB.

izveštajima datog preduzeća iz prethodnih perioda, tako i sa finansijskim izveštajima ostalih privrednih subjekata.

Zvanični Bilans stanja Republike Srbije sastavlja se na određeni dan- 31.12. u formi liste. Pozicije su prikazane jedna ispod druge; prvo bilansne pozicije aktive, a zatim bilansne pozicije pasive. Dugoročne i kratkoročne stavke bilansa stanja- obrtna sredstva i stalna sredstva, i kratkoročne i dugoročne obaveze prikazuju se odvojeno u Bilansu stanja.

Aktivu preduzeća čine: 1) stalna (fiksna, dugoročna sredstva)
2) obrtna (tekuća, kratkoročna sredstva).

Stalna ili dugoročna sredstva čine¹⁷:

- ❖ materijalna sredstva (nekretnine, postrojenja, oprema),
- ❖ nematerijalna sredstva (naučno i tehničko znanje, dizajn, licence, softveri, trgovačke marke itd.),
- ❖ dugoročni finansijski plasmani (zajmovi dati drugim pravnim licima na period duži od jednog izveštajnog perioda, ulaganja zadržana do dospeća- obveznice drugih pravnih lica i učešća u kapitalu drugih pravnih lica).

Pozicija Goodwill je izdvojena iz pozicije Nematerijalna ulaganja i posebno je prikazana¹⁸.

Kratkoročna ili obrtna imovina obuhvata sledeće stavke:

- ❖ zalihe (materijala, gotovih proizvoda, nedovršene proizvodnje, robe),
- ❖ kupce i druga potraživanja,
- ❖ date avanse,
- ❖ kratkoročne finansijske plasmane,
- ❖ ostala kratkoročna potraživanja i
- ❖ novac i novčane ekvivalente (gotovina u blagajni, depoziti po viđenju, akcije, obveznice, komercijalni i blagajnički zapisi).

U zvaničnom bilansu stanja ne postoji pozicija Kupci ili Potraživanja od kupaca koja je potrebna za računanje pojedinih finansijskih pokazatelja. Umesto nje javlja se pozicija Potraživanja koja pored potraživanja od kupaca iz inostranstva i unutar države sadrži i:

- ❖ kupci- matična i zavisna pravna lica,
- ❖ potraživanja iz komisione i konsignacione prodaje,
- ❖ potraživanja za kamatu i dividende,
- ❖ potraživanja od zaposlenih itd.

Pozicije Poslovna imovina i Ukupna imovina, iskazane u Bilansu stanja se razlikuju. Ukupna imovina sadrži i poziciju Gubitak iznad visine kapitala koja ne predstavlja imovinu preduzeća. To je pozicija koja omogućava bilansnu jednakost. Javlja se u situacijama kada se obaveze veće od imovine preduzeća. Zato se Gubitak beleži u aktivi Bilansa stanja kako bi izjednačio nejednakost. Sve dok postoji sopstveni kapital

¹⁷ Knežević G., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009. godine.

¹⁸ Goodwill- pozitivna razlika između prodajne vrednosti kupljenog preduzeća i njegove knjigovodstvene vrednosti.

gubitak će se knjižiti u okviru te pozicije kao odbitna stavka. Kada premaši tu vrednost onda se on knjiži u aktivi Bilansa stanja.

Pasiva Bilansa stanja pokazuje poreklo imovine. U Bilansu stanja poreklo imovine može biti označeno kao:

- 1) sopstveni kapital (čista imovina, kapital vlasnika) i
- 2) pozajmljeni kapital (obaveze, kapital poverioca)

Sopstveni kapital se utvrđuje kao razlika između vrednosti poslovne imovine i ukupnih obaveza. Sopstveni kapital nema dospeće; predstavlja garantnu supstancu za poverioce. Daje pravo na upravljanje preduzećem, a isplate vlasnicima zavise od visine dobitka. Pozajmljeni kapital čine obaveze prema trećim licima. Obaveze se definišu kao sadašnje obaveze koje su proizašle iz prošlih ekonomskih događaja preduzeća i čije podmirenje podrazumeva odliv resursa (najčešće odliv novca). Obaveze se mogu klasifikovati na:

- 1) dugoročne
- 2) kratkoročne.

Obaveza se klasifikuje kao kratkoročna kada ispunjava sledeće kriterijume:

- ❖ obaveza će biti izmirena u redovnom toku izveštajnog perioda,
- ❖ dospeva za izmirenje u okviru perioda od 12 meseci posmatrano od datuma bilansa,
- ❖ drži se prvenstveno za trgovanje (MRS 39).

Sve ostale obaveze koje ne zadovoljavaju navedene kriterijume spadaju u kategoriju dugoročnih obaveza.

U zvaničnom obrascu pasive Bilansa stanja ne postoji pozicija Sopstveni kapital, već samo Kapital. Pozicija Kapital uključuje:

- ❖ Osnovni kapital (oblik osnovnog kapitala zavisi od pravne forme preduzeća),
- ❖ Neuplaćeni upisani kapital (pokazuje koliko preduzeće „potražuje“ kapitala od vlasnika koji su upisali kapital, ali do dana bilansa nisu uneli kapital u preduzeće). Ova pozicija se nalazi pod istim nazivom i u aktivi što znači da će biti pretvoren u neki od oblika aktive kada vlasnici budu uneli kapital,
- ❖ Rezerve
 - ✓ statutarne (preduzeće ih je propisalo statutom),
 - ✓ emisone (predstavljaju emisonu premiju koja nastaje kao pozitivna razlika između tržišne i nominalne vrednosti realizovanih akcija),
 - ✓ zakonske (obavezne rezerve koje poslovne banke moraju držati kod centralne banke).
- ❖ Revalorizacione rezerve (ukoliko je naknadnim vrednovanjem utvrđena nova fer vrednost imovine koja je veća od knjigovodstvene vrednosti formira se revalorizaciona rezerva),
- ❖ Nerealizovani dobiti po osnovu hartija od vrednosti (knjiže se promene fer vrednosti hartija od vrednosti koje su raspoložive za prodaju),
- ❖ Neraspoređeni dobitak (uključuje neraspoređeni dobitak tekućeg i prethodnog perioda) i
- ❖ Otkupljene sopstvene akcije (pokazuje vrednost akcija koje je preduzeće kupilo zbog jačanja pozicije većinskog akcionara. One predstavljaju odbitnu stavku kapitala i moraju biti poništene u roku od godinu dana od momenta sticanja i tad više neće biti knjižene u Bilansu stanja.)

U pasivi zvaničnog Bilansa stanja ne postoji pozicija Obaveze prema dobavljačima ili Dobavljači. Takve obaveze se nalaze u okviru pozicije Obaveze iz poslovanja.

U poslovnoj praksi preduzeća primenjuju se sledeći kriterijumi razvrstavanja pozicija u Bilansu stanja:

- ❖ kriterijum rastuće likvidnosti u aktivi i opadajuće dospelosti u pasivi
- ❖ kriterijum opadajuće likvidnosti u aktivi i rastuće dospelosti u pasivi.

Tabela 2: Bilans stanja prema kriterijumu rastuće likvidnosti u aktivi i opadajuće dospelosti u pasivi

AKTIVA (rastuća likvidnost)	PASIVA (opadajuća dospelost)
Nekretnine,postrojenja i oprema	Kapital
Nematerijalna sredstva	Dugoročne obaveze
Dugoročni finansijski plasmani	Kratkoročne obaveze
Zalihe	Tekuće obaveze
Potraživanja	
Novac i novčani ekvivalenti	

Izvor: G.Knežević, N.Stanišić, V.Mizdraković, Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.

Tabela 3: Bilans stanja prema kriterijumu opadajuće likvidnosti u aktivi i rastuće dospelosti u pasivi

AKTIVA (opadajuća likvidnost)	PASIVA (rastuća dospelost)
Novac i novčani ekvivalenti	Tekuće obaveze
Potraživanja	Kratkoročne obaveze
Zalihe	Dugoročne obaveze
Dugoročni finansijski plasmani	Kapital
Nematerijalna sredstva	
Nekretnine,postrojenja i oprema	

Izvor: G.Knežević, N.Stanišić, V.Mizdraković, Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.

3.4.2.Bilans uspeha- Izveštaj o dobitku ili gubitku

Bilans uspeha je finansijski izveštaj u kojem su iskazani ostvareni prihodi i rashodi preduzeća u određenom obračunskom periodu u vrednosnim jedinicama mere. Pored informacija o finansijskom položaju za analitičare, menadžment i korisnike analize potrebne su i informacije o uspešnosti- rentabilnosti poslovanja preduzeća u obračunskom periodu. Te informacije sadrži Bilans uspeha. Bilans uspeha je periodičan izveštaj čiji je smisao u činjenici da se prihodi i rashodi prikazuju za određeni period, tako da se i njihova razlika (dobitak ili gubitak) odnosi na taj period.

MRS 1 propisuje minimum stavki Bilansa uspeha koje moraju zajedno sa njihovim iznosima biti prikazane u Bilansu uspeha. Zvanični obrazac Bilansa uspeha u Srbiji ima formu liste ili vertikalnu formu. Odnosi se na određeni vremenski period,a ne na određeni dan. Sadrži podatke o prihodima i rashodima i dobitku, odnosno gubitku.

Dobitak se javlja kao osnovno merilo uspešnosti preduzeća kao celine. Elementi koji određuju visinu dobitka su prihodi i rashodi. Prihodi se u skladu sa MRS definišu kao „povećanja ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda u obliku priliva ili povećanja sredstava, odnosno smanjenja obaveza što dovodi do povećanja sopstvenog kapitala¹⁹“. Rashodi, kao negativna komponenta ukupne uspešnosti preduzeća se u MRS tretiraju kao „gubici i troškovi koji proističu iz uobičajenih aktivnosti (poslovni, finansijski rashodi)²⁰“.

Podela prihoda i rashoda u Bilansu uspeha je izvršena na poslovne, finansijske i ostale prihode i rashode. Poslovni prihodi i rashodi su najbrojniji. Njih karakteriše čvrsta korelativna veza. Poslovne rashode treba priznati tek onda kada su oni direktno posledica ostvarenih poslovnih prihoda. Na primer: troškovi prodatih gotovih proizvoda su direktna posledica ostvarivanja prihoda od prodaje gotovih proizvoda. Između ostalih prihoda i rashoda i finansijskih prihoda i rashoda ne postoji ovakva čvrsta veza. Oni su posledica sporadičnih međusobno nezavisnih poslovnih događaja.

Za obračun rezultata poslovanja u teoriji i poslovnoj praksi primenjuju se dve metode:

- ❖ metoda troškova prodatih učinaka
- ❖ metoda ukupnih troškova.

Zvanični Bilans uspeha u Srbiji pri utvrđivanju rezultata poslovanja primenjuje metodu ukupnih troškova. Metoda ukupnih troškova u prvi plan ističe podelu rashoda prema njihovim prirodnim vrstama. Rashodi se u Bilansu uspeha agregiraju na:

- ❖ troškove materijala,
- ❖ troškove zarada,
- ❖ troškove amortizacije,
- ❖ troškove usluga itd.

Za ovu metodu je karakteristično da postoje dva odvojena računovodstvena sistema i to:

- 1) finansijsko računovodstvo (u kojem se beleži vrednost početnih zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje, troškovi po prirodnim vrstama i korekcija vrednosti zaliha).
- 2) pogonsko računovodstvo (preuzimanje i raspored troškova prema mestima troškova i nosiocima troškova, obračun vrednosti završene proizvodnje, obračun cene koštanja gotovih proizvoda i sastavljanje izveštaja o stanju krajnjih zaliha učinaka).

Obračun rezultata po metodi ukupnih troškova zasniva se na ukupnim troškovima klasifikovanim po prirodnim vrstama i prihodima od prodaje korigovanim za promene vrednosti zaliha učinaka. Promena vrednosti zaliha učinaka iskazuje se kao povećanje zaliha (proizvodnja veća od prodaje) i smanjenje zaliha (proizvodnja manja od prodaje). Ovako utvrđenim zalihama koriguju se prihodi od prodaje gotovih proizvoda kako bi se utvrdila vrednost prihoda ostvarenih u tekućem obračunskom periodu koji se suprotstavljaju rashodima tog obračunskog perioda.

¹⁹ MRS 18- Prihodi.

²⁰ IASB 2011.

Tabela 4: Bilans uspeha po metodi ukupnih troškova

Prihodi od prodaje gotovih proizvoda
+Povećanje vrednosti zaliha učinaka
-Smanjenje vrednosti zaliha učinaka
+Ostali poslovni prihodi
-Amortizacija
-Troškovi materijala
-Troškovi usluga
-Troškovi zarada
-Ostali poslovni rashodi
=Dobitak (Gubitak) iz poslovnih aktivnosti
+Finansijski prihodi
-Finansijski rashodi
+Ostali prihodi
-Ostali rashodi
=Neto dobitak (Gubitak)

Izvor: G.Knežević, N.Stanišić. V.Mizdraković, Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.

3.4.3.Izveštaj o promenama na kapitalu

Direktna veza između Bilansa stanja i Bilansa uspeha uspostavlja se Izveštajem o promenama na kapitalu koji se sastavlja u skladu sa MRS 1. Namenjen je vlasnicima kapitala.

Promene na kapitalu u toku poslovne godine nastaju po više osnova:

- ❖ dodatnim ulaganjem ili povlačenjem kapitala od strane vlasnika,
- ❖ ostvarivanjem prihoda i rashoda,
- ❖ raspodelom dobiti ili pokrićem gubitka,
- ❖ prevrednovanjem sredstava koja se mere po fer vrednosti,
- ❖ priznavanjem efekata promena računovodstvenih politika i ispravkom materijalno značajnih grešaka²¹.

Izveštaj o promenama na kapitalu sadrži:

- ❖ neto dobitak ili gubitak obračunskog perioda,
- ❖ stavke prihoda i rashoda koje ne ulaze u Bilans uspeha već se priznaju u korist ili na teret kapitala i
- ❖ zbirni efekat promena u računovodstvenoj politici saglasno MRS 8.

Kao sastavni deo ovog izveštaja ili eventualno u Napomenama uz finansijske izveštaje treba iskazati:

²¹ MRS 8- Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške. Petrović Z., Finansijsko izveštavanje, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.

- ❖ kapitalne transakcije sa vlasnicima kapitala i isplate vlasnicima (dodatni ulozi vlasnika, povlačenje uloga),
- ❖ saldo kumuliranog dobitka ili gubitka na početku perioda, na dan bilansa i kretanje tokom perioda i
- ❖ usklađivanje iznosa po kome se vode akcijski kapital, emisione premije i sve rezerve na početku i na kraju perioda.

Podaci o promenama kapitala (neto imovine) preduzeća na početku i na kraju obračunskog perioda, treba da pokažu da li je došlo do povećanja ili smanjenja neto imovine u posmatranom periodu što predstavlja značajnu informaciju za vlasnike kapitala.

3.4.4. Izveštaj o tokovima gotovine

Bilans stanja i Bilans uspeha, zbog obračunske osnove na kojoj počivaju, ništa ne govore o tokovima gotovine tokom obračunskog perioda. Za te svrhe je kreiran Izveštaj o tokovima gotovine koji se dobija posebnim rearanžiranjem podataka sadržanih u Bilansu stanja i Bilansu uspeha. On iskazuje iznos i osnov povećanja ili smanjenja gotovine i gotovinskih ekvivalenata na kraju obračunskog perioda u odnosu na početak. Izveštaj o tokovima gotovine trebalo bi da premosti razliku između obračunskog (relacija prihodi-rashodi) i gotovinskog (relacija primanja-izdavanja gotovine) rezultata aktivnosti, odnosno da rearanžiranjem podataka sadržanih u finansijskim izveštajima preduzeća pruži dodatni uvid u izvore i upotrebu gotovine tokom posmatranog perioda. MRS 7²² ističe da informacije o tokovima gotovine služe korisnicima finansijskih izveštaja kao osnova za procenjivanje sposobnosti privrednog subjekta da stvara gotovinu i gotovinske ekvivalente i potrebe da tim tokovima raspolaže.

Jedinstveni tok priliva i odliva gotovine se za potrebe finansijskog izveštavanja i finansijske analize u skladu sa MRS 7 sa aspekta porekla diferencira na:

- ❖ novčane tokove iz poslovne aktivnosti,
- ❖ novčane tokove iz investicione aktivnosti i
- ❖ novčane tokove iz finansijskih aktivnosti.

Novčani tokovi iz poslovne aktivnosti preduzeća utiču na prihode i rashode određenog perioda. Oni prikazuju da se prilivi gotovine ostvaruju po osnovu naplaćenih prihoda, a odlivi gotovine po osnovu plaćanja poslovnih rashoda. Njihova razlika predstavlja neto gotovinski tok.

Novčani tokovi investicione aktivnosti prikazuju prilive i odlive gotovine koja nastaje u transakcijama prodaje i nabavke dugoročnih sredstava. Kada su prilivi veći od odliva, to znači da preduzeće prodaje svoju dugoročnu imovinu. Kada su odlivi veći radi se o preduzeću koje raste jer investiciona ulaganja uvek ukazuju na rast preduzeća.

²² MRS 7- Izveštaj o tokovima gotovine.

Aktivnosti finansiranja prikazuju prilive gotovine od emisije akcija, uzimanja kredita i odlive gotovine po osnovu plaćanja glavnice kredita i dividendi akcionarima.

Gotovinski tokovi iz poslovnih aktivnosti mogu se prikazati uz primenu direktne ili indirektna metode. Direktna metoda prikazuje primanja od kupaca i plaćanja dobavljačima, zaposlenima, državi za poreze. Indirektna metoda polazi od aktuelne osnove- neto dobiti ili gubitka i prilagođava je većim nenovčanim stavkama. U našoj izveštajnoj praksi primena direktne metode je obavezujuća.

3.4.5. Izveštaj o ostalom rezultatu

Izveštaj o ostalom rezultatu je novi finansijski izveštaj koji do sada u Srbiji nije postojao. Prema novom Zakonu o računovodstvu čija će primena biti obavezna za sastavljanje finansijskih izveštaja koji se odnose na izveštajni period za 2014. godinu i za naredne godine biće uveden i Izveštaj o ostalom rezultatu. Izveštaj o ostalom rezultatu je posledica primene MRS 1 i izmena ovog standarda koji zahteva prikazivanje **OCI- Other Comprehensive Income** pozicija, odnosno pozicija ostalog rezultata povezanog sa kapitalom²³. Ostale stavke rezultata povezane sa kapitalom su stavke prihoda i rashoda koje nisu priznate u Bilansu uspeha tekućeg izveštajnog perioda. Komponente ostalog rezultata čine sledeće stavke:

- ❖ promene revalorizacionih rezervi koje se ne priznaju u skladu sa MRS 16²⁴ i MRS 38²⁵,
- ❖ aktuarski dobiti i gubici priznati u skladu sa MRS 19²⁶,
- ❖ dobiti i gubici koji proizlaze iz preračuna finansijskih izveštaja inostranog poslovanja u skladu sa MRS 19,
- ❖ dobiti i gubici po osnovu ponovnog vrednovanja finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju i
- ❖ efektivni deo dobitka i gubitka po osnovu instrumenata hedžinga u hedžingu tokova gotovine²⁷.

Navedene stavke se do sada nisu prikazivale u Bilansu uspeha već isključivo u Izveštaju o promenama na kapitalu. Zbog takvog prikazivanja u dosadašnjoj primeni MSFI rezultat tekuće godine utvrđen u Bilansu uspeha nije odgovarao rezultatu tekuće godine u Bilansu stanja.

3.4.6. Napomene uz finansijske izveštaje

Napomene predstavljaju neophodan prateći element seta finansijskih izveštaja. Cilj sastavljanja Napomena je da pruže korisnicima informacije potrebne za tumačenje i ispravnu interpretaciju finansijskih izveštaja, te da omoguće istinito i pošteno prikazivanje finansijskih izveštaja što predstavlja primarni zahtev MSFI.

²³ Petrović Z. Finansijsko izveštavanje, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013.

²⁴ MRS 16- Nekretnine, postrojenja i oprema.

²⁵ MRS 38- Nematerijalna ulaganja

²⁶ MRS 19- Naknade zaposlenima

²⁷ Hedžing-poslovi na finansijskom tržištu usmereni na osiguranje od gubitka.

Prema MRS 1 Napomenama uz finansijske izveštaje koje sadrže skraćeni opis ili detaljnu analizu iznosa prikazanih u izveštajima treba:

- ❖ da se pruže informacije o osnovama za sastavljanje finansijskih izveštaja i specifične računovodstvene politike koje su primenjene za procenu svih značajnih stavki,
- ❖ da se obelodane informacije koje nisu prikazane u finansijskim izveštajima a MRS/MSFI ih zahtevaju i
- ❖ da pružu dodatne informacije koje doprinose verodostojnom prikazivanju finansijskih izveštaja.

Centralni deo Napomena čine informacije o računovodstvenim politikama. Računovodstvene politike se definišu kao „specifična načela, konvencije, pravila i metode koje je uprava usvojila prilikom sastavljanja i prikazivanja finansijskih izveštaja²⁸“. Objavljivanjem računovodstvenih politika preduzeće usmerava korisnika da jasnije sagleda određenu vrednost stavki u Bilansu stanja i Bilansu uspeha, odnosno omogućava bolju interpretaciju bilansa.

3.5.Dostavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja

Pravna lica i preduzetnici su dužni da redovne godišnje finansijske izveštaje za izveštajnu godinu dostave Agenciji za privredne registre najkasnije do kraja februara naredne godine, osim ako posebnim propisom nije drugačije uređeno²⁹. Pravna lica i preduzetnici imaju obavezu obelodanjivanja finansijskih izveštaja za tekući izveštajni period najkasnije do 30. juna naredne godine za redovne finansijske izveštaje, odnosno do 31.7. naredne godine za konsolidovane finansijske izveštaje.

Pre dostavljanja finansijskog izveštaja obveznik treba da proveri:

- ❖ da je finansijski izveštaj sastavljen na obrascima koji se primenjuju za odgovarajuću grupu obveznika,
- ❖ da su popunjeni svi elementi u zaglavlju, sve kolone i pozicije u obrascima,
- ❖ da su iznosi prikazani čitko u hiljadama dinara i
- ❖ da je svaki obrazac potpisan od strane zakonskog zastupnika i lica odgovornog za sastavljanje finansijskog izveštaja i overen pečatom obveznika.

Pravna lica kojima je odobreno da im se poslovna godina razlikuje od kalendarske, redovne finansijske izveštaje za izveštajnu godinu dostavljaju Agenciji za privredne registre u roku od 60 dana od dana na koji su ti izveštaji sastavljeni. Pravna lica koja sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje dužna su da ih dostave Agenciji za privredne registre najkasnije do 30. aprila naredne godine.

Novoosnovano pravno lice, odnosno preduzetnik prikazuje podatke o poslovanju u izveštajnoj godini u periodu koji je kraći od kalendarske godine ili je najviše jednak kalendarskoj godini. Ono ne prikazuje stanje na dan 01.01. izveštajne godine, kao ni

²⁸ MRS 1- Prezentacija finansijskih izveštaja.

²⁹ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013 član 33).

poslovanje u prethodnoj godini. Na svim propisanim obrascima pravno lice, odnosno preduzetnik stavlja naznaku „novoosnovani“³⁰.

Pravno lice, odnosno preduzetnik koji je u toku izveštajne godine imao statusnu promenu, ili je nad njim otvoren stečajni postupak, odnosno likvidacija, u godišnjem finansijskom izveštaju u koloni za tekuću godinu prikazuje podatke o poslovanju za ceo izveštajni period objedinjeno u neto iznosu, i to posle prebijanja rezultata pre i posle promene. U godišnjem finansijskom izveštaju unosi podatke o poslovanju za sve učesnike u statusnoj promeni. U Napomenama uz godišnji finansijski izveštaj obelodanjuje informacije o učesnicima i vrsti promene. Na svim obrascima stavlja se naznaka „statusna promena, stečaj ili likvidacija“³¹.

Matično pravno lice dostavlja sve propisane obrasce finansijskih izveštaja i na njima stavlja oznaku „konsolidovani“. Ono prikazuje konsolidovane podatke za sva zavisna pravna lica u zemlji i inostranstvu za izveštajnu i prethodnu godinu. Matično pravno lice obelodanjuje podatke o sastavu ekonomske celine na da 31.12., odnosno 01.01. izveštajne godine u Napomenama uz konsolidovane finansijske izveštaje.

Forma i način dostavljanja finansijskih izveštaja (rokovi, mesto dostavljanja) propisani su Pravilnikom o sadržini i formi finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge i preduzetnike. APR prima redovne godišnje i konsolidovane finansijske izveštaje za poslednju izveštajnu godinu, kao i vanredne za tekuću godinu u skladu sa Zakonom o računovodstvu.

Redovni godišnji i konsolidovani finansijski izveštaji dostavljaju se APR-u:

- ❖ u pisanoj formi,
- ❖ primenom posebne aplikacije APR uz koju se dostavlja i pisana forma.

Vanredni finansijski izveštaji dostavljaju se samo u pisanoj formi. Obveznici mogu sastavljati redovne godišnje finansijske izveštaje i konsolidovane finansijske izveštaje primenom posebne aplikacije APR-a ako imaju iskazane podatke u svim propisanim obrascima finansijskih izveštaja. Ovi izveštaji se dostavljaju u elektronskoj formi uz jedan primerak u pisanoj formi.

Uz redovne i konsolidovane godišnje finansijske izveštaje pravna lica su obavezna da APR-u dostave u originalu:

- ❖ odluku o usvajanju redovnih, odnosno konsolidovanih finansijskih izveštaja,
- ❖ odluku o raspodeli dobiti, odnosno pokriću gubitka po redovnom godišnjem finansijskom izveštaju ako je odlučeno da se dobit raspoređuje, odnosno da se vrši pokriće gubitka i
- ❖ godišnji izveštaj o poslovanju u skladu sa Zakonom o računovodstvu³².

³⁰ Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge i preduzetnike, član 4.

³¹ Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge i preduzetnike, član 3.

³² Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013 član 34).

Pravna lica koja imaju obavezu revizije finansijskih izveštaja u skladu sa Zakonom o reviziji dužna su da APR-u dostave i revizorski izveštaj. Obveznici su dužni da uz finansijske izveštaje dostave i zahtev za registraciju finansijskih izveštaja.

Podatke iz potpunih i računski tačnih finansijskih izveštaja i dokumentaciju APR javno objavljuje na svojoj internet stranici u okviru Registra finansijskih izveštaja u roku od 60 dana od dana prijema.

Po izvršenom prijemu APR proverava da li su finansijski izveštaji u skladu sa Zakonom o računovodstvu i Pravilnikom (kontrola formalne ispravnosti) i da li su računski i logički usaglašeni kontrola računске i logičke ispravnosti).

Ako APR u postupku kontrole utvrdi da dostavljeni finansijski izveštaji sadrže nedostatke i nepravilnosti, ona na internet stranici Registra finansijskih izveštaja istog dana objavljuje obezbeđenje o nedostacima i dostavlja ga obvezniku. Obveznik je dužan da nedostatke otkloni u roku od 5 dana od dana njegovog dostavljanja, a najkasnije u roku od 30 dana od dana objavljivanja na internet stranici.

APR vrši obradu podataka iz registrovanih redovnih godišnjih i konsolidovanih finansijskih izveštaja po vrstama obaveza, veličini preduzeća, pretežnoj delatnosti i teritorijalnoj pripadnosti preduzeća. Obradeni podaci se unose u Registar finansijskih izveštaja i predstavljaju zvanične podatke o finansijskom položaju i rezultatima poslovanja obaveznika na teritoriji Republike Srbije.

3.6.Usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji sa zahtevima Evropske unije

Razvoj finansijskog tržišta najpre u okvirima nacionalnih i regionalnih ekonomija, a zatim stvaranje svetskog finansijskog tržišta istaklo je u prvi plan pitanje standardizacije i harmonizacije finansijskog izveštavanja. Razumljivost, relevantnost i pouzdanost informacija sadržanih u finansijskim izveštajima je *conditio sine qua* njihovog opstanka i razvoja, a uporedivost finansijskih izveštaja preduzeća koja istupaju na ovim tržištima smatra se ključnim uslovom za uspostavljanje i održavanje fer konkurencije.

Razvoj normativne osnove finansijskog izveštavanja, kako u EU, tako i u Republici Srbiji ima za cilj da finansijski izveštaji budu takvi da preduzećima omoguće nesmetan pristup finansijskim tržištima širom sveta, a korisnicima finansijskih izveštaja svih preduzeća pruže pouzdanu osnovu za donošenje poslovnih odluka.

Budući da je postojeća povezanost privrede naše zemlje sa privredom zemalja EU značajna, te da je sticanje statusa punopravnog člana Republike Srbije u EU njeno strateško opredeljenje, naophodno je da finansijski izveštaji preduzeća u Republici Srbiji budu razumljivi investitorima, kreditorima, dobavljačima i kupcima iz EU. Prvi, a možda i najvažniji korak koji vodi ka ostvarenju ovog cilja je usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja. Donošenjem Zakona o računovodstvu i Zakona o reviziji normativna osnova finansijskog izveštavanja Republike Srbije usaglašena je sa

normativnom osnovom finansijskog izveštavanja EU i aktuelnim svetskim tokovima u ovoj oblasti. Primenjuju se MRS, MSFI, MSR, a za mala i srednja preduzeća primenjuju se MSFI za mala i srednja preduzeća. Usklađujući zakonodavstvo Srbije sa zakonodavstvom EU, Skupština Republike Srbije donela je i set zakona koji se odnose na sigurnost informacija direktno ili indirektno. To su:

- ❖ Zakon o čuvanju poslovne tajne,
- ❖ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti,
- ❖ Zakon o tajnosti podataka i
- ❖ Uredba o posebnim merama zaštite podataka u IT- sistemima.

IV RAČUNOVODSTVENI PRINCIPI U FUNKCIJI MATERIJALNE ISPRAVNOSTI FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Osnovni cilj računovodstva, nastao kao rezultat složenosti poslovnih transakcija i sve kompleksnijih bilansnih pozicija, je vrednovanje bilansnih pozicija čiji se proces vrednovanja razlikuje od tradicionalnih računovodstvenih principa (proces vrednovanja složenih merdžera i akvizicija, računovodstveno- finansijskih instrumenata, računovodstveno- penzionih izdataka itd.).

Pozicije koje se prikazuju u redovnim finansijskim izveštajima pravnih lica, treba da budu vrednovane u skladu sa opštim računovodstvenim načelima:

- kontinuirano poslovanje preduzeća (going concern),
- metode vrednovanja primenjuju se dosledno iz godine u godinu,
- vrednovanje se vrši uz primenu principa opreznosti, a posebno:
 - ✓ u bilansu stanja prikazuju se obaveze nastale u toku tekuće ili prethodnih poslovnih godina,
 - ✓ u obzir se uzimaju sva obezvređenja bez obzira da li je rezultat poslovne godine dobitak ili gubitak,
 - ✓ u obzir se uzimaju svi prihodi i rashodi koji se odnose na poslovnu godinu bez obzira na datum njihove naplate, odnosno isplate,
 - ✓ komponente imovine i obaveza vrednuju se posebno,
 - ✓ bilans otvaranja za svaku poslovnu godinu mora da bude jednak bilansu zatvaranja za prethodnu poslovnu godinu³³.

Za vrednovanje pozicija u finansijskim izveštajima velika pravna lica, pravna lica koja imaju obavezu sastavljanja konsolidovanih finansijskih izveštaja i javna društva primenjuju MSFI³⁴. Mala i srednja pravna lica primenjuju MSFI za MSP³⁵. Mala pravna lica i preduzeća koja ne primenjuju MRS i MSFI za vrednovanje pozicija primenjuju Pravilnik o načinu priznavanja i procenjivanja imovine, obaveza, prihoda i rashoda malih pravnih lica i preduzetnika³⁶.

³³ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013, član 19)

³⁴ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013, član 20)

³⁵ Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013, član 21)

³⁶ Pravilnik o načinu priznavanja i procenjivanja imovine, obaveza, prihoda i rashoda malih pravnih lica i preduzetnika („Službeni glasnik RS“ 106/2006 i 111/2006).

Pet osnovnih principa kojima se regulišu računovodstvena vrednovanja (merenja) su:

- „Matching“ princip,
- Princip realizacije,
- Princip istorijskog troška,
- Princip objektivnosti podataka,
- Princip konzistentnosti.

4.1. „Matching“ princip

„Matching“ princip ili princip uzročnosti prihoda i rashoda je ključni princip kojim se reguliše vrednovanje bilansnih pozicija. On predstavlja zahtev za dodeljivanje rashoda obračunskom periodu kada su nastali njima prouzrokovani prihodi. Utrošena sredstva u obračunskom periodu moraju se dovesti u vezu ili suprotstaviti koristima koje su proizašle iz tih trošenja. Ovaj princip podrazumeva da se svako trošenje (troškovi zarada, troškovi materijala) čini sa namerom da se ostvare koristi, odnosno prihodi. Međutim, koristi mogu priticati u različitim obračunskim periodima, pa se zahtevi matchinga na različite načine izvršavaju. Ako prihodi nastaju u istom obračunskom periodu kao i troškovi koji su bili nužni da bi se prihod ostvario, tada se ti troškovi odmah priznaju kao rashod u bilansu uspeha. Ako će koristi (prihodi) od nekih troškova biti ostvarene u više budućih obračunskih perioda, tada troškove treba prikazati kao sredstvo u bilansu stanja (na primer oprema, materijal itd.). U budućim periodima, kako se ostvaruju koristi ili prihodi, tako se deo sredstava aktiviranih u bilansu stanja iskazuje kao trošak, to jest prelazi u bilans uspeha. To znači da su troškovi suprotstavljeni prihodima istog perioda i da je izvršen „matching“. Ovaj proces ima za posledicu periodičan obračun rezultata preduzeća. Bez primene ovog principa ne bi bilo moguće obračunati rezultat u računovodstvu.

4.2. Princip realizacije

Princip realizacije predstavlja bazu za rešavanje problema obračuna i iskazivanja rezultata preduzeća (dobitka ili gubitka). Ukupan vremenski period od početka nabavke faktora proizvodnje do prodaje proizvedenih gotovih proizvoda i prijema novčanih sredstava, odnosno naplate naziva se **proces realizacije**, dok se sam trenutak razmene proizvoda i usluga za određenu sumu novca ili potraživanje zove **trenutak realizacije**.

Proces prodaje gotovih proizvoda kupcima sastoji se iz dva dela:

1. izlaz proizvedenih gotovih proizvoda (manifestuje se kao smanjenje gotovih proizvoda i povećanje rashoda) i
2. nastanak prava na naplatu gotovine (povećanje gotovine ili potraživanja i nastanak prihoda).

U procesu realizacije nastaju prihodi i rashodi, odnosno dobitak ili gubitak, pa se ovaj proces zove **proces zarađivanja**. Princip realizacije određuje momenat priznavanja prihoda. Prihod treba priznati samo onda kada se mogu zadovoljiti sledeći kriterijumi:

- preduzeće je prenelo na kupce sve zančajne rizike vezane za proizvod,

- iznos prihoda se može objektivno meriti,
- značajni troškovi povezani sa prihodima su ostvareni i mogu se ispravno izmeriti i
- pritanje ekonomskih koristi (naplata potraživanja) povezano sa ostvarenim prihodima se može razumno predvideti³⁷.

Prihod se priznaje samo onda kada je tržišno verifikovan kroz prodaju i isporuku (fakturisanje) gotovih proizvoda ili izvršene usluge kupcima. On ne dozvoljava iskazivanje nerealizovanih prihoda. Princip realizacije se dopunjava **principom impariteta**. Princip impariteta omogućava iskazivanje gubitaka kad su oni izvesni. Istovremeno zabranjuje iskazivanje dobitaka koji nisu zarađeni. Za dobitke se uvek traži da budu tržišno verifikovani, a gubitke je dovoljno da su nastali, ne moraju biti tržišno verifikovani i moraju biti uzeti u obzir pri utvrđivanju rezultata. Na ovaj način su u bilansu suprotstavljeni realizovani dobitci i nastali, a nerealizovani gubici. Dobici i gubici se nejednako tretiraju. Načelo impariteta je usmereno na onemogućavanje precenjivanja rezultata.

4.3.Princip istorijskog troška

Predstavlja zahtev da se sredstva preduzeća iskazuju i vode u visini novčanog ulaganja učinjeog u momentu njihove nabavke ili sticanja na drugi način. U skladu sa ovim proizlazi da se sva imovina koja se nabavlja na tržištu (materijal, roba, nekretnine, oprema itd.) vrednuje u visini istorijskih troškova, onih troškova koji su učinjeni u momentu nabavke sredstva.

4.4.Princip objektivnosti podataka

Finansijsko računovodstvo ima za cilj da korisnicima informacija pruži informacije o finansijskom položaju i uspešnosti preduzeća. Princip objektivnosti predstavlja zahtev da se u procesu računovodstvenog vrednovanja koriste takve informacije koje će biti potvrdive i pouzdane. To znači da se vrednovanja imovine, obaveza, kapitala, prihoda i rashoda moraju zasnivati na objektivno utvrđenim činjenicama koje su potkrepljene dokumentima. Princip objektivnosti zahteva da informacije koje se odnose na finansijske izveštaje budu pouzdane. Primena nabavne vrednosti i cene koštanja predstavlja ispunjenje ovog principa. Ove vrednosti su objektivne, dokumentovanje i pouzdane činjenice čijim korišćenjem je izbegnuta mogućnost arbitrarnosti kod procene vrednosti imovinskih delova.

4.5.Princip konzistentnosti

Računovodstvena praksa je razvila više alternativnih metoda za vrednovanje istih bilansnih pozicija aktive, pasive, prihoda i rashoda. Ovakav varijetet metoda postoji iz dva razloga:

- nijedan metod nije dovoljno uopšten da bi se mogao primeniti u svim preduzećima zbog razlike u prirodi delatnosti,

³⁷ IASC, MRS 18- Prihodi, paragraf 14.

- računovodstvena praksa, pogotovo onaj deo koji je kao najbolja praksa kodifikovan u okviru računovodstvenih standarda, nastaje kao deo političkog procesa (lobiranja) u kojima zainteresovane strane (preduzeća) koje se suočavaju sa različitim situacijama nastoje da nametnu svoju metodu bilansiranja kao opšte prihvatljivu za sva preduzeća³⁸.

Princip konzistentnosti je zahtev da se u varijetetu metoda bilansiranja koje postoje u praksi ili koje su standardizovane, izabere jedna metoda i da se ona stalno primenjuje iz jednog obračunskog perioda do drugog. Osnovno opravdanje za postojanje ovog principa je u tome što investitori, kreditori i ostali korisnici mogu da upoređuju finansijske performanse istih preduzeća tokom različitih perioda jedino kada su oni konzistentno primenjivali odabranu metodu. Cilj je da se upoređivanjem prinostnog i finansijskog položaja omogući procena razvoja preduzeća, to jest da li ono stagnira, napreduje ili nazaduje. Analiza se radi na osnovu perioda od najmanje 5 godina.

4.6. Princip opreznosti (konzervatizam)

Cilj ovog načela je zaštita poverioca i vlasnika. Konzervatizam je posledica zahteva računovodstvenih praktičara da se odnos troškova i koristi računovodstvenih izveštaja svede na prihvatljivu meru. Ovaj princip predstavlja zahtev uprave preduzeća da kada ima razumnu sumnju vezanu za vrednovanje neke stavke, bolje je da potceni aktivu i preceni pasivu, ubrza priznavanje gubitaka i da odloži priznavanje dobitaka. Oprezno ili konzervativno merenje bilansnih pozicija ne dovodi do precenjene garantne supstance (sopstvenog kapitala) tako da se poverioci ne dovode u zabludu. Princip opreznosti se podudara sa zahtevima principa realizacije, impariteta, najviše i najniže vrednosti.

Princip realizacije se odnosi na oprežno odmeravanje rezultata. Dobici i gubici da bi bili priznati moraju biti tržišno verifikovani. Zabranjuje se iskazivanje nerealizovanih dobitaka, odnosno gubitaka.

Princip impariteta nejednako tretira dobitak i gubitak. Za dobitke se uvek traži da budu tržišno verifikovani, a za gubitke je dovoljno da su nastali.

Princip najniže vrednosti ima zadatak da utvrdi gornju granicu bilansiranja sredstava-aktive. Gornja granica je **nabavna vrednost** ili **cena koštanja** osim ako imovina nema nižu tržišnu vrednost od pomenute. U tom slučaju se primenjuje princip „**niža od dve vrednosti**“ (lower of cost-or-market Rule, LCM) kao osnov bilansiranja.

Princip najviše vrednosti se odnosi na bilansiranje pozicija pasive. Određuje se najviša vrednost po kojoj se obaveze moraju uneti u bilans stanja. Ta vrednost proizlazi iz upoređivanja prvobitne ugovorene obaveze i njene vrednosti na dan bilansa. „**Viša od dve vrednosti**“ predstavlja granicu za procenjivanje obaveza.

³⁸ Knežević G., Stanišić N., Mizdraković V., Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd 2013. (strana 73).

Uvek kada postoji odsustvo preciznih računskih podloga u vrednovanju imovine i obaveza, interesi zaštite poverioca nalažu primenu principa konzervatizma.

Zadatak finansijskog analitičara je da poznaje sadržinu svih pomenutih principa računovodstvenog vrednovanja jer se u njima nalaze potencijalne opasnosti za distorziju finansijskih izveštaja. Osnovni izvori distorzije finansijskih izveštaja su:

- manipulisanje dobitkom,
- profesionalne procene menadžmenta,
- visoki zahtevi za relevantnošću informacija pri čemu se gubi pouzdanost i
- računovodstveni standardi.

Kod manipulisanja dobitkom javljaju se tri strategije:

- premetanje prihoda i rashoda iz perioda u period (promene u visini dobitka),
- veliko kupanje (Big bath) podrazumeva izuzetno visoke otpise vrednosti imovine u određenim periodima radi umanjenja dobitaka i stvaranja skrivenih rezervi za buduće periode,
- peglanje dobitka (Income smoothing) podrazumeva povećanje ili smanjenje dobitka u cilju ujednačavanja njegovog iznosa iz perioda u period.

Kod profesionalne procene menadžmenta, kao izvora distorzije, radi se o promeni visine rezidualne vrednosti kod otpisa stalnih sredstava, o promeni veka trajanja stalnih sredstava itd.

Računovodstveni standardi, kao izvor distorzije finansijskih izveštaja se javljaju kad je u njima dozvoljena primena osnovnog i alternativnog postupka vrednovanja određene bilansne pozicije. To dovodi do toga da finansijski izveštaji postaju neuporedivi između preduzeća koja primenjuju različite metode (FIFO vs. LIFO³⁹, metoda linearne vs. metoda degresivne amortizacije).

V VREDNOVANJE POZICIJA U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA

Zahtev da finansijsko izveštavanje pruži korektan iskaz stanja i rezultata aktivnosti preduzeća u prošlosti i sadašnjosti je izuzetno kompleksan da bi se mogao realizovati kroz jedan jedinstven izveštaj. Takav zahtev je nametnuo obavezu da se u procesu finansijskog izveštavanja produkuje nekoliko bitnih i međusobno komplementarnih izveštaja. Mada se različiti računovodstveni standardi i praksa pojedinih zemalja razlikuju i pogledu forme prezentovanja i vrste računovodstvenih informacija koje se inkorporiraju u finansijske izveštaje, u teoriji postoji saglasnost da osnov finansijskog izveštavanja čine dva tradicionalna izveštaja- **Bilans stanja** i **Bilans uspeha**.

5.1.Vrednovanje pozicija u bilansu stanja

Bilans stanja je finansijski izveštaj koji prikazuje imovinu, obaveze i sopstveni kapital preduzeća na određeni dan. U bilansu stanja imovina je prikazana sa aspekta oblika u

³⁹ US GAAP standardi dozvoljavaju primenu LIFO metode, a MRS i MSFI ne dozvoljavaju.

kome se nalazi i sa aspekta njenog porekla, odnosno izvora finansiranja. Prema MSFI, bilans stanja treba istinito i fer da prikaže finansijsku poziciju preduzeća. Preduzeća predaju bilans stanja APR-u najkasnije do kraja februara tekuće godine za prethodnu godinu.

Prema MSFI imovina se definiše kao resurs, koji društvo kontroliše kao rezultat prošlih događaja, od kojeg se očekuje priliv budućih ekonomskih koristi; sposobnost nekog resursa da direktno ili indirektno stvara prilive gotovine ili gotovinskih ekvivalenata u preduzeću. Imovina se deli na stalnu i obrtnu imovinu. Stalna imovina je imovina koja se transformiše u novčani oblik tokom perioda koji je duži od godinu dana. Sastoji se od materijalne, nematerijalne i finansijske imovine. Obrtna imovina je ona imovina za koju se očekuje da se u novčani oblik transformiše u periodu do godinu dana. Nalazi se u obliku zaliha, potraživanja i gotovine.

Sopstveni kapital je kapital vlasnika preduzeća i on nema unapred određen rok dopseća. Po MSFI sopstveni kapital je rezidualna vrednost to jest razlika između imovine i obaveza i zato se zove **neto imovina** ili **čista imovina**.

Obaveze su prava koja treća lica imaju nad imovinom preduzeća. Sve obaveze imaju unapred određen rok dospeća, odnosno trenutak kada moraju biti plaćene. Obaveze koje preduzeće ima sada u budućnosti će izazvati odlive imovine preduzeća. Prema MSFI obaveza preduzeća se definiše kao sadašnja- postojeća obligacija koja je nastala kao posledica prošlih događaja, a koja će u budućnosti izazvati odliv ekonomskih koristi iz preduzeća.

5.1.1.Vrednovanje imovine u bilansu stanja

5.1.1.1.Vrednovanje Neuplaćenog upisanog kapitala- grupa 00

Početno vrednovanje se vrši po nominalnoj vrednosti. Ako se kapital upisuje u stranoj valuti vrši se preračun po zvaničnom srednjem kursu te valute na dan upisivanja. Naknadno vrednovanje se vrši po nominalnoj vrednosti korigovanoj za:

- iznose revalorizacije (ako je revalorizacija predviđena ugovorom o osnivanju i ako su se stekli uslovi za nju),
- promene kursa strane valute (javljaju se pozitivne i negativne kursne razlike koje se ne priznaju kao prihod ili rashod već se obuhvataju preko neuplaćenog upisanog kapitala- računi grupe 00 i 31) i
- ispravku vrednosti (u slučaju kada se procenjuje da lice koje je upisalo kapital neće biti u mogućnosti ili neće da u celosti ili delimično ispuni svoju obavezu).

5.1.1.2.Vrednovanje nematerijalnih ulaganja- grupa 01

Naknadno vrednovanje nematerijalnih ulaganja može se vršiti po dva postupka⁴⁰:

⁴⁰ MRS 38- Nematerijalna ulaganja

- modelom troška nabavke- nakon početnog priznavanja nematerijalno ulaganje se vrednuje po njegovom trošku nabavke, umanjenom za ispravku vrednosti i za akumulirane gubitke zbog obezvređenja i
- modelom revalorizacije- nematerijalna ulaganja nakon početnog priznavanja treba vrednovati po revalorizivanom iznosu, odnosno po njegovoj fer vrednosti na datum revalorizacije umanjenom za naknadne ispravke vrednosti i za naknadno akumulirane gubitke zbog obezvređenja).

5.1.1.3.Vrednovanje Goodwill-a- račun 013

Na dan 31.12.2013. godine vrednovanje Goodwill-a reguliše nekoliko MSFI:

- MSFI 13- Poslovne kombinacije (zabranjuje obračunavanje amortizacije za Goodwill),
- MRS 36- Obezvređenje sredstava (zahteva da se testiranje Goodwill-a na obezvređenost radi najmanje jednom godišnje),
- MRS 38- Nematerijalna ulaganja i MRS 36 zahtevaju godišnje testiranje na obezvređenost nematerijalnog ulaganja koji nema određen konačni vek upotrebe.

5.1.1.4.Vrednovanje nekretnina, postrojenja, opreme- grupa 02

Vrednovanje nekretnina, postrojenja, opreme regulisano je MRS-om 16, MRS-om 40, MRS-om 41 i MSFI-om 5⁴¹. Inicijalno vrednovanje vrši se po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja (MRS 16). Za naknadno vrednovanje MRS 16 je razradio dva modela:

- model troška nabavke ili istorijskog troška (naknadno vrednovanje se zasniva na korišćenju troška nabavke sredstava- nabavna vrednost ili cena koštanja),
- model revalorizacije (naknadno vrednovanje se vrši po fer vrednosti sredstava koja je jednaka tržišnoj vrednosti).

Prema modelu troška nabavke nakon početnog priznavanja nekog sredstva kao nekretnine, postrojenja ili opreme, ono se vrednuje po svom trošku nabavke umanjenom za ispravku vrednosti (akumuliranu amortizaciju) i gubitke zbog obezvređenja. Za obračunavanje amortizacije treba:

- odrediti da li se sredstvo amortizuje ili ne,
- odrediti tehniku za obračun amortizacije- pojedinačni ili grupni obračun amortizacije,
- odrediti kada započinje obračun amortizacije i kada se završava,
- odrediti osnovicu za obračun amortizacije,
- odrediti vek upotrebe sredstava i preostali vek upotrebe sredstava u preduzeću i
- izabrati metodu za obračun amortizacije.

⁴¹ MRS 16- Nekretnine, postrojenja i oprema, MRS 40- Investicije nekretnine, MRS 41- Poljoprivreda, MSFI 5- Stalna sredstva koja se drže za prodaju i poslovanja koja su prestala.

MRS 16 zahteva da se obračun amortizacije radi odvojeno za svaki deo nekog sredstva čije je učešće u nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja sredstva značajno. Na primer karoserija autobusa može da se koristi duže od njegovog motora i u proseku može da traje koliko i dva motora. U ovom slučaju neophodno bi bilo obračunati amortizaciju posebno za motor, a posebno za karoseriju.

MRS 16, osim za alat i inventar zahteva da se za ostala osnovna sredstva koja su u njegovom delokrugu vrši pojedinačni obračun amortizacije jer se prema Standardu za svako sredstvo posebno utvrđuje procenjeni vek trajanja.

Sa obračunom amortizacije se započinje kada je sredstvo raspoloživo za korišćenje. MRS ne precizira da li je to od prvog narednog dana od dana kada je sredstvo raspoloživo za korišćenje ili je to od prvog dana narednog meseca. Računovođe se uglavnom opredeljuju da to bude prvog dana narednog meseca zbog jednostavnijeg obračuna.

Sa obračunom amortizacije se prestaje kada je ispunjen bilo koji od sledećih uslova:

- kada je sadašnja vrednost sredstva jednaka ili manja od njegovog ostatka vrednosti,
- sredstvo je rashodovano ili prodato (sa obračunom amortizacije se prestaje danom rashodovanja ili prodaje osnovnog sredstva ili se ona obračunava zaključno sa zadnjim danom meseca u kojem je sredstvo preklasifikovano),
- sredstvo se preklasifikuje u stalno sredstvo koje se drži za prodaju (sa obračunom amortizacije se prestaje danom preklasifikacije sredstva) i
- sredstvo se ne koristi, a za obračun njegove amortizacije primenjuje se funkcionalni metod obračuna amortizacije.

Nakon što je sredstvo nabavljeno osnovica za obračun njegove amortizacije se dobija oduzimanjem rezidualne vrednosti od nabavne vrednosti. U praksi je česta zabuna oko toga da li osnovicu za obračun amortizacije čini nabavna vrednost umanjena za procenjeni ostatak vrednosti ili sadašnja vrednost umanjena za procenjeni ostatak vrednosti. Osnovica može biti i jedna i druga vrednost zavisno od toga kako se za obračun amortizacije upotrebljava podatak o procenjenom preostalom veku upotrebe sredstava.

Primer:

Preduzeće kupuje opremu čija je nabavna vrednost 100.000 dinara. Procenjeni vek trajanja je 4 godine. Ostatak vrednosti je beznačajan pa se ne uzima u obzir prilikom obračuna amortizacije.

Tabela 5: Obračun amortizacije po metodi proporcionalnog obračunavanja amortizacije

Godina	Osnovica- NV	Stopa AM	Iznos AM
I	100.000	25%	25.000
II	100.000	25%	25.000
III	100.000	25%	25.000
IV	100.000	25%	25.000

Σ		100%	100.000
SADAŠNJA VREDNOST NA KRAJU IV GODINE			0

Prema modelu revalorizacije nakon početnog priznavanja sredstva se na datum bilansa vrednuju po svojoj fer vrednosti utvrđenoj na taj datum bilansa. Razlozi za primenu modela revalorizacije nakon početnog priznavanja su:

- značajno opadanje vrednosti nacionalne valute i
- promene na tržištu nekretnina, postrojenja i opreme koje mogu da dovedu da značajnih razloga između sadašnje vrednosti sredstava i njihove fer vrednosti.

Fer vrednost sredstva u obliku postrojenja i opreme je njegova tržišna vrednost utvrđena procenom. Revalorizacija se može raditi na bilo koji datum u toku obračunskog perioda. Revalorizaciju treba raditi dovoljno često da knjigovodstveni iznos ne bi značajnije odstupao od iznosa fer vrednosti na datum bilansa. Učestalost revalorizovanja zavisi od promene fer vrednosti sredstva koje se revalorizuje. Kada se neko sredstvo (u obliku nekretnina, postrojenja i opreme) revalorizuje, treba revalorizovati celokupnu revalorizacionu grupu kojoj to sredstvo pripada. S obzirom da sredstva imaju nabavnu vrednost i otpisanu vrednost, MRS 16 daje smernice za postupanje sa ovim vrednostima prilikom revalorizacije; on dopušta dva postupka.

Primer:

Knjigovodstvene vrednosti postrojenja pre revalorizacije su: nabavna vrednost 100.000, otpisana vrednost 20.000, sadašnja vrednost 80.000. Revalorizacijom je utvrđena nova sadašnja vrednost postrojenja u iznosu od 90.000 dinara.

Prvi način postupanja predviđen MRS 16:

Tabela 6: Preračun vrednosti po osnovu revalorizacije

Redni broj	Vrednosti	Pre revalorizacije	%	Posle revalorizacije	Knjižiti
1.	Nabavna vrednost	100.000	100	112.500	+12.500
2.	Otpisana vrednost	20.000	20	22.500	+2.500
3.	Sadašnja vrednost	80.000	80	90.000	

Sadašnja vrednost je= 90.000 (čini 80% nabavne vrednosti)

$$\text{Nabavna vrednost} = \frac{90.000}{80} \times 100 = 112.500$$

$$\text{Otpisana vrednost} = \frac{112.500 \times 20}{100} = 2.500$$

Knjiženje

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis promene	Duguje	Potražuje
1.	0230 0238 330	Postrojenja i oprema IV opreme Revalorizacije rezerve -za revalorizaciju	12.500	2.500 10.000

Drugi način postupanja predviđen MRS 16:

Tabela 7: Obračun amortizacije- osnovica za obračun sadašnja vrednost umanjena za procenjeni ostatak vrednosti

Godina	Osnovica	Preostali vek upotrebe	Iznos AM
I	100.000	4	25.000
II	75.000	3	25.000
III	50.000	2	25.000
IV	25.000	1	25.000
Σ			100.000
SADAŠNJA VREDNOST NA KRAJU IV GODINE			0

Izvor: IPC

Zaključak: dobija se isti iznos amortizacije kao i kad je osnovica nabavna vrednost.

Pri utvrđivanju veka upotrebe sredstava u preduzeću uzimaju se u obzir sledeće činjenice:

- početna očekivana upotreba sredstava u preduzeću,
- očekivano fizičko trošenje koje zavisi od proizvodnih faktora kao što su broj smena u kojima će se sredstvo koristiti, program popravki i održavanja itd.,
- tehničko starenje i
- zakonska ili druga ograničenja u vezi sa korišćenjem sredstava.

Procenjeni preostali vek upotrebe sredstava procenjuje se posmatrano od 1.1. godine za koju se vrši obračun amortizacije. Određivanje preostalog veka upotrebe sredstava direktno utiče na godišnje amortizacione stope. Vek upotrebe sredstava može biti kraći od njegovog ekonomskog veka trajanja u slučaju da se privredni subjekt odlučuje za njihovu češću zamenu. MRS 16⁴² zahteva da se preostali vek trajanja utvrđuje ponaosob za svako sredstvo. On dozvoljava privrednim subjektima da za obračun amortizacije koriste sledeće metode:

- metodu proporcionalnog (linearnog) otpisivanja,
- metodu degresivnog otpisivanja i
- metodu funkcionalnog otpisivanja.

Izbor metode vrši sam privredni subjekt. Treba izabrati onu metodu čijom bi se primenom obezbedio najrealniji obračun amortizacije.

⁴² MRS 16 paragraf 50.

5.1.1.5. Vrednovanje dugoročnih finansijskih plasmana (ulaganja)- grupa 03

Dugoročna finansijska ulaganja iskazuju se kao posebna bilansna pozicija da bi se stekao bolji uvid u finansijski položaj preduzeća (likvidnost) i da bi se izvršilo razdvajanje poslovnih prihoda (prihoda od prodaje učinaka) i prihoda koji nastaju po osnovu aktivnosti finansijskih ulaganja (kamate, dividende, kapitalni dobici).

Dugoročna finansijska ulaganja mogu se kalsifikovati na sledeći način:

- učešća,
- hartije od vrednosti koje se drže do dospeća,
- hartije od vrednosti koje su raspoložive za prodaju i
- dugoročni plasmani.

Učešća su ulaganja u druga preduzeća koja se vrše sa namerom da se stvori dugoročni uticaj na njihovu poslovno- finansijsku politiku sa namerom unapređenja sopstvenog poslovanja. Učešća se dele na:

- obična (10%- 20% prava glasa)- vlasnik nema pravo odlučivanja niti mogućnost uticaja na poslovnu i finansijsku politiku preduzeća. Vrednuju se po nabavnoj vrednosti,
- značajna (20%- 50% prava glasa)- vlasnik ima moć uticaja na odluke o finansijskim i poslovnim politikama, ali ne i kontrolu tih politika. Inicijalno vrednovanje se vrši po fer vrednosti akcija koje su date u razmenu (*broj običnih akcija datih u razmenu x berzanska vrednost*). Ako se berzanska vrednost ne može utvrditi (kod zatvorenog akcionarskog društva), onda se broj običnih akcija datih u razmenu množi bilansom vrednošću akcija i
- većinska (iznad 50% prava glasa)- vlasnik ima kontrolu i može uticati na poslovne i finansijske odluke. Inicijalno vrednovanje se vrši po fer vrednosti na dan sticanja učešća.

Učešća u kapitalu zavisnih pravnih lica se vrednuju po fer vrednosti (MRS 39- Finansijski instrumenti- priznavanje i merenje).

Vrednovanje učešća u kapitalu ostalih pravnih lica vrši se u skladu sa MRS 28- Ulaganja u pridružena društva i MRS 39 koji zahteva vrednovanje po fer vrednosti. Ako se fer vrednost ne može utvrditi MRS 39 dopušta vrednovanje po nabavnoj vrednosti. Ako se vrednovanje vrši po fer vrednosti, povećanje fer vrednosti se knjiži kao povećanje revalorizacije rezerve a ne kao prihod. Smanjenje bi se knjižilo kao rashod ako nema formirane revalorizacije rezerve.

Vrednovanje učešća u zajedničkom ulaganju je u delokrugu MRS 31- Zajednička ulaganja. Ovaj Standard zahteva da se naknadno vrednovanje u pojedinačnim finansijskim izveštajima učesnika u zajedničkom ulaganju vrši na način propisan MRS 27⁴³ metodom nabavne vrednosti ili po fer vrednosti. Ukoliko izveštajni subjekt ne

⁴³ MRS 27- Konsolidovani i pojedinačni finansijski izveštaji.

sastavlja konsolidovane finansijske izveštaje učešće u kapitalu vrednuje primenom metode učešća.

Naknadno vrednovanje finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju (najčešće su to akcije banaka koje su u posedu drugih pravnih lica) se vrši po njihovim fer vrednostima. Ako nije moguće utvrditi fer vrednost vrednuju se po trošku nabavke umanjenom za eventualne gubitke zbog obezvređenja. Promene fer vrednosti priznaju se kao promena stavke Kapitala (revalorizacije rezerve), a ukoliko je utvrđeno obezvređenje sredstava i ukoliko za njih nema formirane pozitivne revalorizacije rezerve priznaje se nastanak rashoda.

Dugoročni plasmani predstavljaju na ugovoru zasnovanu dugoročnu pozajmicu nekom preduzeću sa rokom naplate dužim od godine dana i ugovorenom fiksnom ili varijabilnom kamatnom stopom. Inicijalno procenjivanje se vrši po fer vrednosti plasmana. Fer vrednost plasmana je sadašnja vrednost svih budućih plaćanja diskontovanih tržišnom kamatnom stopom na dan nastanka potraživanja, to jest sadašnja diskontovana vrednost budućih primanja po osnovu glavnice i kamate. Naknadno vrednovanje se vrši po amortizovanoj ceni uz korišćenje efektivne kamatne stope. Efektivna kamatna stopa je stopa koja tačno smanjuje očekivani tok budućih gotovinskih plaćanja kroz period dospeća ili datum ponovnog utvrđivanja cene na tržištu na sadašnji neto knjigovodstveni iznos finansijskih sredstava. Kao efektivna kamatna stopa koristi se i interna stopa povraćaja finansijskih sredstava tog obračunskog perioda. Efektivna kamatna stopa se izračunava na sledeći način:

$$K_s = \left(\sqrt[T]{\frac{NV}{TV}} - 1 \right) \times 100$$

NV- nominalna vrednost finansijskih sredstava

TV- trošak nabavke finansijskih sredstava

T- vreme dospeća

5.1.1.6.Vrednovanje zaliha u bilansu stanja

Zalihe su imovina koja je kupljena na tržištu ili proizvedena u preduzeću čija namena može biti dvojaka: ili prodaja ili korišćenje u procesu proizvodnje i poslovanja. Pozicija Zaliha obuhvata materijal, nedovršenu proizvodnju, gotove proizvode i robu. Računovodstveni tretman zaliha regulisan je MRS 2- Zalihe⁴⁴. Važna pitanja za vrednovanje zaliha su:

- po kojoj vrednosti ih vrednovati i prikazati u bilansu stanja,
- koje metode primeniti za vrednovanje zaliha koje su utrošene u procesu proizvodnje (troškovi materijala) ili koje su prodate (nabavna vrednost prodate robe, troškovi prodatih gotovih proizvoda) i
- kako vrednovati krajnje zalihe koje još uvek nisu prodate.

Vrednovanje postojećih zaliha na dan bilansa vrši se po njihovoj:

⁴⁴ MRS 2- Zalihe („Službeni glasnik RS“ 2008.)

- nabavnoj vrednosti (materijal i roba) ili ceni koštanja (gotovi proizvodi i nedovršena proizvodnja) ili
- po neto prodajnoj ceni⁴⁵ ako je ona niža.

Zalihe poljoprivrednih proizvoda se na datum bilansa vrednuju po fer vrednosti umanjenoj za procenjene troškove prodaje. Radi se o fer vrednosti utvrđenoj na dan kada je poljoprivredni proizvod ubran⁴⁶.

Nabavna vrednost materijala i robe obuhvata fakturnu vrednost i sve zavisne troškove nabavke (ZTN). ZTN čine:

- troškovi usluga prevoza po fakturi dobavljača ili troškovi transporta po osnovu korišćenje sopstvenih transportnih sredstava,
- manipulativni troškovi (utovar i istovar),
- uvozne dažbine i takse i
- drugi troškovi koji se mogu direktno povezati sa nabavkom.

Cena koštanja obuhvata troškove materijala za izradu i troškove konverzije (prerade). Pri proizvodnji gotovih i nedovršenih proizvoda pored troškova materijala za izradu koji se vrednuju po stavnoj nabavnoj vrednosti nastaju i troškovi prerade. Troškove prerade čine troškovi direktnih zarada, opšti fiksni i opšti varijabilni troškovi koji se mogu pripisati preradi. Opšte fiksne troškove čine troškovi amortizacije, troškovi održavanja, troškovi osiguranja, zarade režije u proizvodnji, troškovi energije za grejanje, troškovi zakupa itd. Opšte varijabilne troškove čine na primer troškovi pogonske energije.

Postoje troškovi koji se ne uključuju u vrednost zaliha, već se odmah tretiraju kao rashod perioda. Radi se o:

- neuobičajenom iznosu otpadnog materijala za izradu, troškovima nepotrebnog rada (iznosi trošenja materijala preko normativa ne mogu se uključiti u cenu koštanja; zarade koje su isplaćene po osnovu čekanja na posao ne mogu se uključiti u cenu koštanja),
- troškovi skladištenja (troškovi amortizacije zgrade, magacina gotovih proizvoda ne mogu se uključiti u cenu koštanja),
- administrativni opšti troškovi koji direktno ne doprinose dovođenju zaliha na sadašnju lokaciju i sadašnje stanje (troškovi opšteg sektora, troškovi računovodstva...) i
- troškovi prodaje (to su zarade komercijalista, transportni troškovi otpreme gotovih proizvoda itd.)

Opšte troškove (fiksne i varijabilne) treba dodeliti učincima- gotovim proizvodima i nedovršenoj proizvodnji. MRS 2 daje sledeće preporuke:

- raspored fiksnih troškova na proizvode vrši se na osnovu normalnog kapaciteta proizvodnje pod kojim se podrazumeva prosečna proizvodnja za koju se očekuje da će biti ostvarena tokom nekoliko budućih perioda u kojima će biti normalni

⁴⁵ Neto prodajna vrednost se dobija kada se neto prodajna cena pomnoži količinom na zalihi.

⁴⁶ MRS 41- Poljoprivreda

uslovi poslovanja, uzimajući u obzir gubitak kapaciteta koji proizlazi iz planiranog održavanja,

- varijabilni opšti troškovi se raspoređuju na jedinicu proizvoda na bazi stvarne upotrebe kapaciteta, to jest prema ostvarenoj proizvodnji.

U praksi se u toku godine do datuma bilansa evidencija poluproizvoda i gotovih proizvoda vrši po planskim cenama. Razlog za primenu planskih cena koštanja je nemogućnost da se u momentu trošenja poluproizvoda ili prodaje gotovih proizvoda raspolaze podatkom o njihovoj stvarnoj ceni koštanja. Neophodno je obračunati odstupanje od planske cene koštanja. Iznos odstupanja izračunava se pomoću sledećeg obrasca:

$$SDO = \frac{PGP}{UPGP} \times S_0$$

SDO- srazmeran deo odstupanja

PGP- prodati gotovi proizvodi

UPGP- ukupno proizvedeni gotovi proizvodi

S₀- saldo računa odstupanja utrošenih GP

Neto prodajna cena je vrednost sredstva koja se može postići njegovom prodajom na tržištu (vrednost u koju nije uključen PDV) umanjena za:

- eventualne procenjene troškove dovršenja sredstva (nedovršena proizvodnja ili poluproizvodi) i
- procenjene neophodne troškove realizacije sredstava.

Pri procenjivanju neto prodajnih cena poštuje se princip pojedinačnog procenjivanja. MRS 2 u pojedinim slučajevima dopušta i odstupanje od pojedinačnog procenjivanja neto prodajne cene ukoliko bi takvo procenjivanje bilo neprikladno. Primer za to mogu biti proizvodi kod kojih je izražena sezonska prodaja, pa se na datum bilansa ne može pojedinačno za svaki artikal utvrditi njegova neto prodajna vrednost jer se u to vreme nisu svi ni prodavali.

Vrednovanje izlaza sa zaliha vrši se po više metoda. MRS 2 propisuje sledeće metode:

- metod specifične identifikacije,
- FIFO metod,
- metod ponderisanog prosečnog troška (prosečna ponderisana cena).

MRS 2 pored navedenih metoda dopušta i upotrebu metoda prodaje na malo. Odabrani metod obračuna troškova materijala se mora konzistentno primenjivati duži vremenski period radi uporedivosti periodičnih rezultata. Promena metoda se mora obrazložiti u Napomenama.

Metoda specifične identifikacije⁴⁷ se primenjuje kad su u pitanju specifične zalihe visoke pojedinačne vrednosti. U tom slučaju se svaka jedinica obeležava posebnim serijskim brojem i putem odgovarajućeg softvera se prati njen put od ulaska na zalihe (nabavka), pa do izlaska sa zaliha. Zalihe u magacinu moraju biti fizički odvojene po partijama iz

⁴⁷ MRS 2- Zalihe, paragraf 19-20.

različitih nabavki. Ova metoda je nepraktična za primenu u preduzećima gde se vodi veliki broj vrsta zaliha i gde su pojedinačne nabavke česte u toku obračunskog perioda.

FIFO metoda polazi od pretpostavke da se zalihe troše onim redosledom kako su nabavljene (prva ulazna = prva izlazna). Ova metoda pretpostavlja korišćenje pojedinačnog principa vrednovanja i procenjivanje po nabavnoj vrednosti. U uslovima rasta cena FIFO metoda daje najniže troškove prodatih proizvoda, najveći rezultat (precenje) i najrealniju vrednost krajnjih zaliha. U uslovima deflacije, FIFO metoda daje realnu vrednost rezultata i realnu vrednost krajnjih zaliha. FIFO metoda bi trebalo da se koristi u onim privredama koje odlikuje deflacija kao monetarna pojava; to jest gde postoji jačanje domaće valute, jer jedino u takvim uslovima primena FIFO metode može obezbediti iskazivanje realnog periodičnog rezultata.

Metod prosečnog ponderisanog troška polazi od uverenja da se na zalihamo nalazi materijal koji potiče iz svih nabavki. Ovaj metod ima za rezultat troškove zaliha i zalihe po istim prosečnim cenama. Obračun izlazne vrednosti zaliha određuje se na osnovu prosečnih cena dobijenih kao odnos ukupne vrednosti zaliha i ukupne količine na zalihamo⁴⁸.

U uslovima konstantnog rasta cena prosečna cena je niža od tržišne u trenutku bilansiranja, što vodi opreznom odmeravanju rezultata.

Primer:

Zalihe materijala preduzeća „A“ na dan 30.06.2013. sastoje se iz sledećih nabavki:

60 jedinica materijala po 20 dinara- nabavka 20.05.,

20 jedinica materijala po 30 dinara- nabavka 12.06.

Tokom perioda po trebovanju broj 100 utrošeno je u procesu proizvodnje 40 jedinica zaliha materijala i to 10 jedinica koje potiču iz nabavke 12.06. i 30 jedinica koje potiču iz nabavke na dan 20.05.

a) obračun troškova materijala primenom metoda specifične identifikacije

troškovi materijala = 10 jedinica x 30 dinara + 30 jedinica x 20 dinara

troškovi materijala = 300 + 600

troškovi materijala = 900 dinara

b) obračun troškova materijala primenom FIFO metoda

Zalihe se sastoje od sledećih nabavki:

I 1000 kg po 12 dinara = 12.000

II 2000 kg po 16 dinara = 32.000

III 3000 kg po 20 dinara = 60.000

Σ = 104.000

⁴⁸ Prema MRS 2 prosečne cene se mogu računati periodično ili prilikom svake sledeće nabavke u zavisnosti od okolnosti u samom preduzeću.

Prema trebovanju 10 izdato je 2000 kg materijala. Utvrditi troškove materijala.

troškovi materijala = 1000 kg x 12 dinara + 1000 kg x 16 dinara

troškovi materijala = 12.000 + 16.000

troškovi materijala = 28.000 dinara

c) metoda ponderisanog prosečnog troška

Na osnovu podataka iz prethodnog primera izračunati troškove materijala.

troškovi materijala = utrošena količina x prosečna nabavna cena

troškovi materijala = 2000 x 17,33

troškovi materijala = 34.660 dinara

$$\text{prosečna nabavna cena} = \frac{\text{ukupna vrednost materijala na zali hama}}{\text{ukupna koli čina nabavljenog materijala}}$$

$$\text{prosečna nabavna cena} = \frac{104.000}{6.000} = 17,33$$

Uslovi za primenu metoda prodaje na malo prema MRS 2:

- da se zalihe sastoje od velikog broja izmenjivih stavki,
- da zalihe imaju slične marže i
- da je nepraktično koristiti druge metode.

S obzirom da se roba evidentira po prodajnim cenama, rashod koji se knjiži u toku perioda iskazan je po prodajnoj vrednosti, a ne po nabavnoj vrednosti. Zbog toga se najkasnije na datum bilansa mora izvršiti korigovanje ovog iznosa naniže, i to za iznos marže. Korigovanje se vrši primenom prosečne stope razlike u ceni na prodajnu vrednost prodate robe. Pouzdanost ove metode zavisi od toga da li je struktura sredstava prodatih tokom perioda jednaka strukturi zaliha koje su bile raspoložive za prodaju tokom perioda.

5.1.1.7. Bilansiranje kratkoročnih potraživanja- računi grupe 20, 21 i 22

Potraživanja iskazana na računima grupe 20, 21 i 22 spadaju u finansijska sredstva i regulisana su MRS 39- Finansijski instrumenti: priznavanje i merenje. Za vrednovanje potraživanja od kupaca pored odredbi MRS 39 moraju se u obzir uzeti i odredbe standarda koji se odnosi na priznavanje i vrednovanje prihoda- MRS 18-Prihodi. Potraživanja od kupaca se u trenutku nastanka vrednuju u visini prodajne vrednosti isporučenih dobara i usluga. Prodajna vrednost po kojoj se iskazuju potraživanja od kupaca iskazana je u fakturi koja se šalje kupcu- izlaznoj fakturi.

$$\text{Prodajna vrednost} = \text{isporučena količina} \times \text{prodajna cena}$$

Ako naknado nastupe okolnosti zbog kojih je potpuno izvesno da će po osnovu naplate potraživanja od kupaca biti naplaćen iznos koji je niži od iznosa po kome je potraživanje vrednovano u trenutku njegovog nastanka, MRS 39 i MRS 18 zahtevaju da se vrednovanje izvrši po nižoj vrednosti. Ukoliko naplata nekog potraživanja bude sporna,

bilo u pogledu iznosa ili u pogledu roka naplate, takva potraživanja će biti u bilansu stanja iskazana kao **sumnjiva** ili **sporna potraživanja**. Bilansiraju se u visini očekivane naplate. Razlika do punog iznosa je gubitak koji smanjuje rezultat perioda u koje je nastao. Potraživanja čija se naplata ne očekuje isknjižavaju se sa računa potraživanja i iskazuju kao gubitak u punom iznosu.

Dati kratkoročni krediti koji se obuhvataju na računima 230, 231, 232, 234 i 238 vrednuju se po amortizovanoj ceni uz korišćenje efektivne kamatne stope. Kratkoročne HoV koje se drže do dospeća obuhvataju se na računu 235 i vrednuju po amortizovanoj ceni uz korišćenje efektivne kamatne stope. Kratkoročne HoV koje se drže za prodaju obuhvataju se na računu 236- HoV kojima se trguje. Vrednuju se po fer vrednosti. Naknadno vrednovanje vrši se po fer vrednosti na datum bilansa. Otkupljene sopstvene akcije i otkupljeni sopstveni udeli (račun 237) iskazuju se po nominalnoj vrednosti, a razlika se iskazuje na poziviji **emisione premije**.

5.1.1.8.Vrednovanje gotovinskih ekvivalenata, gotovine i AVR

Likvidna sredstva čine:

- gotovina (u blagajni i na računu kod banke),
- devizna sredstva (na dan bilansa se preračunavaju po srednjem kursu Narodne banke Srbije),
- dospele menice za naplatu (menice se bilansiraju po nominalnoj vrednosti ili nominalnoj vrednosti umanjenoj za nedospelu kamatu i troškove eskonta) i
- dospeli čekovi za naplatu (procenjuju se po nominalnoj vrednosti).

Naknadno procenjivanje vrši se u skladu sa principom niže vrednosti. Obezvredenje gotovine i gotovinskih ekvivalenata može nastati iz sledećih razloga:

- privredni subjekt je onemogućen u korišćenju novčanih sredstava na računima zbog toga što je poslovna banka u finansijskim problemima i
- papirnim novčanicama nedostaju delovi čime im je umanjena vrednost.

Gotovina i gotovinski ekvivaletni evidentiraju se na kontima grupe 24.

Finansijski izveštaji se pripremaju na načelu nastanka poslovnog događaja. Učinci poslovnih promena i drugih događaja se priznaju i evidentiraju u poslovnim knjigama u momentu nastanka i uključuju u finansijski izveštaj u periodima na koje se odnose. Cilj knjigovodstva je da pruži podatke o visini ostvarenog periodičnog rezultata. Ono mora da za svaki izveštajni period „veže“ prihode i rashode koji se odnose na taj izveštajni period. Međutim, javljaju se problemi razgraničenja rashoda i prihoda između pojedinih izveštajnih perioda koji nastaju zbog:

- unapred plaćenih troškova koji se odnose na dva ili više izveštajnih perioda,
- nastanka troškova koji se odnose na dva ili više obračunskih perioda, a biće plaćeni u nekom od narednih izveštajnih perioda,
- unapred naplaćenih prihoda koji se odnose na dva ili više izveštajnih perioda i
- nastanka prihoda koji neće biti naplaćeni u tekućem, već u nekom narednom izveštajnom periodu.

Da bi se prihodi i rashodi dodelili obračunskim periodima u kojima su nastali, nezavisno od toga da li je prihod naplaćen, a rashod plaćen, u računovodstvu se koriste računi vremenskih razgraničenja. Na računima aktivnih vremenskih razgraničenja (AVR) evidentiraju se unapred plaćeni rashodi i obračunati, a nenaplaćeni prihodi. Za bilansiranje AVR-a postoje dve mogućnosti. Prva nalaže njihovo zajedno bilansiranje, a druga da se u okviru AVR-a bilansiraju samo unapred plaćeni troškovi dok se obračunati, a nenaplaćeni prihodi moraju bilansirati kao ostala potraživanja.

Unapred plaćeni troškovi- račun 280

Radi se o iznosima unapred plaćenih troškova koji se odnose na period do 12 meseci posmatrano od datuma bilansa. Najčešće se radi o plaćanju zakupnine, reklame, premije osiguranja, pretplate za časopise itd. Prilikom priznavanja ovog sredstva neophodno je tačno odrediti vremenski period u kojem će nastati prestanak njegovog priznavanja, to jest kada će se priznati rashodi uz smanjenje ovog vremenskog razgraničenja.

Primer:

Početkom meseca januara preduzeće se pretplatilo na „Žutu knjigu“. Faktura glasi na 50.000; PDV 5.000. Izvršena isplata sa tekućeg računa. Izvršiti vremensko razgraničenje troškova pretplate zbog sastavljanja godišnjeg obračuna.

Dnevnik				
Redni broj	Konto	Opis promene	Duguje	Potražuje
1.	280	Unapred plaćeni troškovi	50.000	
	271	PDV u primljenim fakturama (10%)	5.000	
	433	Dobavljači u zemlji		55.000
		-za unapred plaćenu pretplatu		
1a	433	Dobavljači u zemlji	55.000	
	2410	Tekući račun		55.000
		-izvod		
1b	550	Troškovi neproizvodnih usluga	25.000	
	280	Unapred plaćeni troškovi		25.000
		-plaćena pretplata		

Obračunati a nenaplaćeni prihodi (potraživanja za nefakturisani prihod- račun 281)

Radi se o iznosima ostvarenih, a nefakturisanih prihoda čije će fakturisanje biti urađeno u periodu od 12 meseci, posmatrano od datuma bilansa. Prilikom priznavanja ovog sredstva neophodno je tačno odrediti vremenski period u kojem će nastati prestanak njegovog priznavanja, to jest kada će se priznati potraživanje uz smanjenje ovog vremenskog razgraničenja.

Primer:

Preduzeće je u mesecu novembru dalo u zakup zgradu. Mesečni neto iznos zakupnine je 20.000 dinara.

Dnevnik				
Redni broj	Konto	Opis promene	Duguje	Potražuje
1.	281 650	Potraživanja za nefakturisani prihod Prihodi od zakupnine -za obračunate prihode od zakupnine	20.000	20.000

5.1.2.Vrednovanje pozicija pasive u bilansu stanja

5.1.2.1.Kapital- klasa 3

Kapital čine osnovni kapital (akcijski kapital, udeli, ulozi, državni kapital, društveni i zadružni kapital), ostali kapitali, neuplaćeni upisani kapital, rezerve (emisiona premija, zakonske, statutarne, revalorizacije rezerve), dobitak iz ranijih godina i dobitak iz tekuće godine umanjen za porez na dobit.

Kada se govori o vrednovanju kapitala može se govoriti o vrednovanju:

- prilikom njegovog nastanka- početno vrednovanje i
- na datum bilansa- naknadno vrednovanje (u toku godine, a najkasnije na datum bilansa).

Početno vrednovanje kapitala vrši se u visini osnivačkog uloga vlasnika kapitala, to jest u vrednosti sredstava koja su po tom osnovu uneta u preduzeće i koja su postala vlasništvo preduzeća. U slučaju kada se kapital upisuje i ulog uplaćuje u stranoj valuti vrši se preračun po zvaničnom srednjem kursu na dan upisivanja i dan uplate. Razlika između dinarskih protivvrednosti na dan upisivanja i na dan uplate tretira se kao **emisiona premija**. Naknadno vrednovanje- iznos u kojem je kapital prikazan u bilansu stanja zavisi od vrednovanja sredstava i obaveza; ne postoji neposredno revalorizovanje kapitala po osnovu porasta cena ili po osnovu promena kurseva valuta u kojima je kapital upisan ili uplaćen.

5.1.2.2.Rezervisanja i obaveze- klasa 4

Rezervisanja i obaveze predstavljaju pozajmljeni kapital. Formiraju se u godini u kojoj obaveza ekonomski nastaje. Kod rezervisanja visina i dospelost nisu unapred poznati, dok su kod obaveza visina i dospelost poznati.

Da bi se rezervisanje formiralo potrebno je da budu ispunjena tri uslova⁴⁹:

- preduzeće ima obavezu kao rezultat prošlog događaja- sadašnja obaveza je obaveza izazvana prošlim događajima. Rezervisanja se formiraju ako je veća verovatnoća da će obaveza nastati nego što je verovatnoća da neće nastati (data garancija kupcima),
- da će po osnovu izmirenja te obaveze doći do odliva sredstva i
- da se može pouzdano proceniti visina obaveza.

Dugoročna rezervisanja- grupa 40

Ova rezervisanja podležu procenjivanju i ličnom sudu procenjivača u vezi sa iskazanom vrednošću. Pretpostavka je da procena bude razumna i da uključuje buduće rizike. Proceni visine dugoročnih rezervisanja mora se pristupiti krajnje oprezno u nastojanju da se na poziciji nađu samo realno očekivani troškovi i rizici proistekli iz poslovanja. Svako procenjivanje na nerealno niskom nivou znači da će u bilansu stanja biti iskazani skriveni gubici, kao što i precenjena rezervisanja dovode do formiranja **latentnih rezervi**. U cilju prikazivanja objektivnog rezultata neophodno je da se visina rezervisanja preispituje na dan bilansiranja i izvrše korekcije u skladu sa novim procenama. Najčešća rezervisanja su:

- rezervisanja u garantnom roku- račun 400,
- rezervisanja za restrukturiranje,
- rezervisanja za zadržane kaucije i depozite- račun 402.

Kod rezervisanja u garantnom roku radi se o obavezama u visini procenjenih ukupnih troškova popravki u garantnom roku koji padaju na teret preduzeća davaoca garancije za proizvode koji su prodati do datuma bilansa. Obuhvaćeni su i troškovi rezervnih delova, radne snage i amortizacija opreme i nekretnina, koji se koriste pri popravkama, usluge dobavljača koji za račun preduzeća rade popravke po osnovu datih garancija. Ako preduzeće kontinuirano prodaje proizvode na koje daje garanciju, rezervisanje za troškove u garantnom roku ima karakter kontinuiranog rezervisanja. Na kraju godine se ne vrši potpuno ukidanje formiranog rezervisanja i formiranje novog već se vrši:

- priznavanje dodatnog rezervisanja na teret troškova rezervisanja (konto 541) i
- prestanak priznavanja dela rezervisanja, ukoliko na dan bilansa postojeći iznos rezervisanja prevazilazi potreban; ukidanje se vrši u korist prihoda (konto 678).

U praksi se rezervisanje za troškove u garantnom roku utvrđuje tako što se na prihode od prodaje ostvarene u izveštajnom periodu primenjuje odgovarajući procenat koji treba da odražava odnos budućih troškova popravki u garantnom roku i ostvarenog prihoda.

Rezervisanje za restrukturiranje podrazumeva⁵⁰:

- prodaju ili prestanak linije posla,
- zatvaranje lokacije posla u zemlji ili regionu ili realokaciju poslovne aktivnosti iz jedne zemlje u drugu i

⁴⁹ MRS 37- Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina.

⁵⁰ MRS 37.

- fundamentalne reorganizacije koje imaju materijalne efekte na prirodu i suštinu poslovanja.

Visina rezervisanja za restrukturiranje utvrđuje se uključivanjem samo onih troškova koji su izazvani neposredno sprovođenjem restrukturiranja.

Rezervisanja za zadržane kaucije i depozite predstavljaju rezervisanja za troškove koji će se sa velikom izvesnošću javiti u narednim godinama kada investitor u skladu sa ugovorom zadržava određeni iznos kao kauciju, iz koje će nadoknaditi troškove koji će nastati u garantnom roku, ako nedostatke ne otkloni izvođač radova, odnosno proizvođač opreme. Ono proizlazi iz datih garancija investitoru.

Primer:

- 1) Preduzeće je izvršilo radove u iznosu od 762.714 dinara i kupcu je ispostavilo fakturu u kojoj je iskazan PDV 20%.
- 2) Kupac je uplatio iznos od 915.256 dinara. Iznos od 100.000 po ugovoru predstavlja zadržanu kauciju.
- 3) U narednoj godini izvršena je popravka na objektu kupca po osnovu date garancije. Utrošeno je materijala za izradu u vrednosti od 30.000. Vrednost sopstvenih radova je 20.000.
- 4) Nakon isteka garantnog roka kupac je uplatio iznos kaucije.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	202 470 612	Kupci u zemlji Obaveze za PDV (20%) Prihodi od prodaje -za izvršene radove	915.256	152.542 762.714
2.	2410 0380 202	Tekući račun Dugoročni depoziti Kupci u zemlji -za uplatu	915.256 100.000	1.015.256
2a.	543 402	Rezervisanja za kaucije i depozite Rezervisanja za kaucije i depozite -za ukalkulisana rezervisanja	100.000	100.000
3.	402 101 621	Rezervisanja za kaucije i depozite Materijal Prihodi od aktiviranja -za popravke	50.000	30.000 20.000
4.	2410 0380	Tekući račun Dugoročni depoziti -naplata zadržane kaucije	100.000	100.000
4a.	402 678	Rezervisanja za kaucije i depozite Prihodi od ukidanja dugor. Rezervisanja -za ukidanje rezervisanja	50.000	50.000

Obaveze

U skladu sa okvirom MRS obaveza predstavlja sadašnju obavezu preduzeća proisteklu iz prošlin poslovnih događaja koji će imati za posledicu odliv novca u budućnosti. Priznavanje obaveza u bilansu stanja uslovljeno je ispunjenjem određenih uslova definisanih standardom- ukoliko izmirenje obaveza dovodi do odliva novčanih sredstava i ukoliko se njihova visina može pouzdano utvrsiti, zadovoljeni su kriterijumi za uključivanje u finansijske izveštaje.

U procenjivanje obaveza je uključena izvesna doza subjektivnosti što dovodi do latentne opasnosti od precenjivanja odnosno potcenjivanja i svesnog uticaja na visinu rezultata. Precenjene obaveze uzrokuju rast negativnih tokova rentabiliteta u bilansu uspeha, što uz pretpostavku o konstantnim prihodima, za rezultat ima niža dobitna ostvarenja. Potcenjen rezultat ima za cilj da zaštiti interese investitora kapitala, vlasničkog i poverilačkog, i obezbedi njihove investicije.

Obaveza prema domaćim poveriocima iskazuje se u visini nominalne vrednosti koja proističe iz nastalih poslovno- finansijskih transakcija na izabrani dan bilansiranja. Načelo opreznosti zahteva da se pri utvrđivanju vrednosti obaveza vodi računa o opreznom odmeravanju rezultata. Prilikom bilansiranja obaveza neophodno je oceniti mogućnost nastanka dodatnih obaveza vezanih za neisplaćene redovne kamate, zatezne kamata itd. Procenjivanje obaveza u stranoj valuti vrši se po kursu strane valute na dan bilansiranja. Ako je kurs strane valute na dan bilansiranja niži u odnosu na kurs na dan nastanka obaveze, u skladu sa načelom više vrednosti, obaveza se bilansira po višem kursu.

Postavlja se pitanje **potencijalnih obaveza** koje su definisane u skladu sa MRS 37⁵¹. U cilju iskazivanja realnog nivoa duga u pasivi bilansa stanja potrebno je precizno razdvojiti sadašnje i buduće obaveze. Bilans stanja prihvata samo obaveze nastale do dana bilansiranja. Obaveze za koje se pretpostavlja da će na osnovu donetih odluka menadžmenta nastati u budućim periodima ne mogu biti predmet bilansiranja.

5.1.2.3.Vrednovanje PVR-a

PVR su specifičan oblik obaveza. Na računima PVR-a evidentiraju se unapred naplaćeni prihodi i obračunati, a neisplaćeni rashodi.

Obračunati prihodi budućeg perioda- konto 491

Ovde se radi o obavezama po osnovu unapred naplaćenih prihoda čije će fakturisanje biti urađeno u periodu do 12 meseci posmatranom od datuma bilansa. Prilikom

⁵¹ Prema MRS 37 potencijalna obaveza je: moguća obaveza koja nastaje po osnovu prošlih događaja i čije postojanje će biti potvrđeno samo nastankom ili nenastankom neizvesnih budućih događaja koji nisu u celini pod kontrolom preduzeća ili sadašnja obaveza koja nastaje po osnovu prošlih događaja, ali koja nije priznata (strana 169.).

priznavanja ove obaveze neophodno je tačno odrediti vremenski period u kojem će nastati prestanak njenog priznavanja.

Primer:

- 1) Preduzeće je dalo u zakup u mesecu novembru poslovnu zgradu. Mesečni iznos neto zakupnine je 20.000 dinara. Naplata zakupnine je kvartalna i naplaćuje se unapred. Preduzeću je uplaćena zakupnina i ono je ispostavilo račun na iznos od 60.000 plus PDV 20%.
- 2) Na datum bilansa izvršen je obračun za tekuću godinu.
- 3) Naredne godine izvršen je obračun za januar mesec.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	2410	Tekući račun	72.000	
	491	Obračunati prihodi budućeg perioda		60.000
	470	Obaveze za PDV -za unapred naplaćenu zakupninu		12.000
2.	491	Obračunati prihodi budućeg perioda	40.000	
	650	Prihodi od zakupnina -prihodi od zakupnina		40.000
3.	491	Obračunati prihodi budućeg perioda	20.000	
	650	Prihodi od zakupnina -prihodi od zakupnina		20.000

Unapred obračunati troškovi

To su troškovi koji se odnose na period od 12 meseci posmatrano od datuma bilansa. Najčešće su u pitanju troškovi zakupnine, reklame, premije osiguranja itd. Prilikom priznavanja ove obaveze treba tačno odrediti vremenski period kada će se obaveza priznati.

Primer:

- 1) Početkom meseca novembra preduzeće je uzelo u zakup poslovni prostor. Ugovorena mesečna zakupnina iznosi 5.000 dinara; plaćanje se vrši po isteku tri meseca. Na datum bilansa obračunata je zakupnina za 11. i 12. mesec.
- 2) Krajem januara naredne godine preduzeću je ispostavljena faktura za zakup i ono je platilo zakupninu u iznosu od 15.000. Obračunati PDV (20%).

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	533	Troškovi zakupnina	10.000	
	490	Unapred obračunati troškovi -obračunati troškovi zakupnina		10.000

2.	533 490 270	Troškovi zakupnina Unapred obračunati troškovi PDV u primljenim fakturama	5.000 10.000 3.000	
	433	Dobavljači u zemlji -faktura		18.000
3.	433 2410	Dobavljači u zemlji Tekući račun -plaćeni troškovi zakupnine	18.000	18.000

5.2.Vrednovanje pozicija u bilansu uspeha

Bilans uspeha je računovodstveni izveštaj u kojem su iskazani ostvareni prihodi i rashodi preduzeća u određenom obračunskom periodu. Bilans uspeha je periodičan izveštaj; prihodi i rashodi se prikazuju za određeni period tako da se i njihova razlika (dobitak ili gubitak) odnosi na taj period. Sadržinu bilansa uspeha čine:

- prihodi,
- rashodi i
- rezultat (dobitak ili gubitak).

5.2.1.Vrednovanje rashoda u bilansu uspeha

Rashodi kao negativna komponenta ukupne uspešnosti preduzeća se u MRS tretiraju kao „gubici i troškovi koji proističu iz uobičajenih aktivnosti (poslovni i finansijski rashodi)”⁵². Gubici predstavljaju stavke koje zadovoljavaju definiciju rashoda, ali proističu iz nepredvidivih i neočekivanih nepovoljnih događaja (prodaja dugoročnih sredstava po vrednosti nižoj od knjigovodstvene). Gubici čine kategoriju osatlih rashoda preduzeća. Za priznavanje rashoda neophodno je da je rashod nastao i da se može pouzdano meriti. Za merenje rashoda relevantno je načelo uzročnosti.

5.2.1.1.Nabavna vrednost prodate robe (konto 501)

Na računu 501 iskazuju se rashodi čija je visina na dan bilansa jednaka nabavnoj vrednosti prodate robe. Izlaz sa zaliha obračunava se:

- FIFO metodom,
- metodom prosečnih ponderisanih cena,
- metodom specifične identifikacije i
- maloprodajnom metodom.

5.2.1.2.Troškovi materijala- grupa 51

U okviru grupe 51- Troškovi materijala na datum bilansa iskazuju se troškovi u visini nabavne vrednosti utrošenih materijala. Ako se evidencija o početnom stanju, nabavci i troškovima materijala, vodi na računima grupe 10 u finansijskom knjigovodstvu, troškovi materijala se knjiže zaduženjem računa 511, 512, 513 i 573, u korist računa grupe 10.

⁵² IASC, MRS- Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja, paragraf 70, strana 21.

Ako se evidencija o početnom stanju, nabavci i troškovima vodi na računu 910- Materijal, troškovi materijala se knjiže zaduženjem konta 511, 512, 513 i 576, a u korist računa 510- Nabavka materijala.

Troškovi materijala za izradu evidentiraju se na kontu 511 na kojem se iskazuje trošak u visini nabavne vrednosti utrošenog materijala za izradu. Troškove materijala za izradu čine troškovi koji se direktno uračunavaju u cenu koštanja proizvoda i usluga. Izlaz sa zaliha se obračunava jednom od dozvoljenih metoda. U poreskom bilansu se priznaju troškovi materijala za izradu u visini iskazanoj primenom FIFO metode ili metode prosečnih ponderisanih cena⁵³.

Troškovi ostalog (režijskog) materijala- konto 512, iskazuju se u visini nabavne vrednosti utrošenog potrošnog materijala koji se montira na mašine, maziva, rezervnih delova, sitnog inventara, auto guma itd. Troškove ostalog materijala čine troškovi koji se mogu uključiti u cenu koštanja proizvoda i usluga.

Troškovi goriva i energije- račun 513, iskazuju se u visini nabavne vrednosti utrošene goriva. Mogu se uključiti u cenu koštanja proizvoda i usluga pod uslovom da se ne radi o troškovima nastalim u nabavci, upravi i prodaji i da nije u pitanju prekomerno trošenje.

Primer:

- 1) Za potrebe proizvodnje utrošeno je materijala čija je nabavna vrednost 100.000 dinara.
- 2) Po trebovanju 10 utrošeno je kancelarijskog materijala za 75.000.
- 3) Po trebovanju 15 utrošeno je goriva za 40.000.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražujej
1.	511 101	Troškovi materijala za izradu Materijal -za utrošeni materijal	100.000	100.000
2.	512 1014	Troškovi ostalog materijala Ostali materijal -za utrošeni materijal	75.000	75.000
3.	513 1013	Troškovi goriva i energije Goriva i maziva -za utrošeno gorivo	40.000	40.000

5.2.1.3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi- grupa 52

Iznosi knjiženi na računima ove grupe mogu se uključiti u cenu koštanja. Troškovi po osnovu zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi priznaju se kada preduzeće stekne obavezu po osnovu tih oblika naknada zaposlenima. Troškovi koji se evidentiraju na

⁵³ Zakon o porezu na dobit pravnih lica.

računima grupe 52 vrednuju se u visini troška proisteklog iz odgovarajućih obračuna i u visini obaveza koje privredni subjekt ima po osnovu naknada zaposlenima.

5.2.1.4. Troškovi proizvodnih usluga- grupa 53

U okviru grupe 53 iskazuju se troškovi usluga na izradi učinaka, transportnih usluga, usluga održavanja, zakupnina, sajмова, reklame i propagande, istraživanja i ostalih proizvodnih usluga. Priznavanje troškova u okviru ove grupe povezano je sa nastankom obaveza ili eventualno smanjenjem zaliha. Iznosi knjiženi na računima grupe 53 mogu se uključiti u cenu koštanja.

Primer:

1) Primljena je faktura 10 za popravku mašine na iznos od 60.000 dinara. Obračunati PDV (20%).

2) Primljena je faktura 11 za zakup štanda na sajmu na iznos od 10.000 i za uređenje štanda. Obračunati PDV 20%.

3) Primljena je faktura 12 za reklamiranje proizvoda i glasi na 15.000. Obračunati PDV (20%).

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	532 270 433	Troškovi usluga održavanja PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -za usluge održavanja	60.000 12.000	72.000
2.	534 270 433	Troškovi sajмова PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -za troškove sajмова	10.000 2.000	12.000
3.	535 270 433	Troškovi reklame PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -za troškove reklame	15.000 3.000	18.000

5.2.1.5. Troškovi amortizacije i rezervisanja

Obračunata amortizacija knjiži se na teret računa 540, a u korist odgovarajućih analitičkih računa ispravki vrednosti nematerijalnih ulaganja i osnovnih sredstava. Za obračun amortizacije merodavan je MRS 16. MRS 16 ostavlja mogućnost izbora između linearne, degresivne ili funkcionalne metode obračuna amortizacije. Linearni metod za rezultat ima konstantne troškove u toku procenjenog veka trajanja nekretnina, postrojenja i opreme. Jednaki troškovi otpisa u svim godinama upotrebe imovine podjednako opterećuju prihode. Degresivni metod odlikuju visoki troškovi u prvim godinama korišćenja imovine. Visoke vrednosti otpisa u prvim godinama korišćenja značajno opterećuju rentabilitetne tokove i umanjuju dobitne performanse prebacujući bolje rezultate na buduće periode. Degresivni metod smanjuje ukupne troškove u godinama kada dominira uticaj sredstava koja su pri kraju upotrebe.

Troškovi rezervisanja evidentiraju se na kontima 541, 542, 543, 544, 545 i 549, a u korist odgovarajućeg računa grupe 40- Dugoročna rezervisanja. Rezervisanja su uređena MRS 37- Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva.

5.2.1.6. Nematerijalni troškovi- grupa 55

Nematerijalne troškove čine:

- troškovi neproizvodnih usluga (evidentiraju se na kontu 550; neophodan preduslov za njihovo priznavanje je da je usluge izvršilo pravno lice ili preduzetnik),
- troškovi reprezentacije (evidentiraju se na kontu 551 koji duguje, a potražuju konta grupe 43 ili konto 243 za plaćanja izvršena u gotovini. Ukupni izdaci za reprezentaciju priznaju se kao rashod u poreskom bilansu najviše do 0,5% od ukupnog prihoda)⁵⁴,
- troškovi premije osiguranja- konto 552,
- troškovi platnog prometa- konto 553 i
- troškovi članarina- konto 554 (kao rashod u poreskom bilansu priznaju se troškovi po osnovu članarina čija je visina propisana zakonom, dok se ostali troškovi članarina priznaju u iznosu od 0,1% ukupnog prihoda)⁵⁵.

Primer:

- 1) Preduzeće je dobilo fakturu 25 za izradu softvera na ime redovnog održavanja u iznosu od 20.000. Obračunati PDV (20%).
- 2) Preduzeće je dobilo fakturu za ugostiteljske usluge na 18.000 sa PDV-om 20%.
- 3) U mesecu januaru unapred je plaćena godišnja premija osiguranja u iznosu od 26.000. Obračunati premiju osiguranja za period januar- jun tekuće godine.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	550 270 433	Troškovi neproizvodnih usluga PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -za održavanje softvera	20.000 4.000	24.000
2.	551 270 433	Troškovi reprezentacije PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -za ugostiteljske usluge	15.000 3.000	18.000
3.	280 2410	Unapred plaćeni troškovi Tekući račun -za plaćenu premiju osiguranja	26.000	26.000
3a	552 280	Troškovi premija osiguranja Unapred plaćeni troškovi -za obračunatu premiju osiguranja	13.000	13.000

5.2.1.7. Finansijski rashodi- grupa 56

Finansijske rashode čine:

- finansijski rashodi iz odnosa sa matičnim i zavisnim pravnim licima (konto 560),

⁵⁴ Zakon o porezu na dobit pravnih lica.

⁵⁵ Zakon o porezu na dobit pravnih lica, član 15.

- rashodi kamata- konto 562 (radi se o iznosu obračunatih kamata po obavezama koje se odnose na obračunski period. To mogu biti ugovorne kamate po kreditima iz dužničko- poverilačkih odnosa, zatezne kamate itd.) i
- negativne kursne razlike- konto 563 (pojavljuju se kada se devizna obaveza plaća po kursu koji je viši od onog koji je važio na dan kada je obaveza nastala; kada se devizno potraživanje naplaćuje po kursu koji je niži od kursa koji je važio na dan kada je potraživanje nastalo).

5.2.1.8.Ostali rashodi- grupa 57

Ostale rashode čine:

- gubici po osnovu rashodovanja i prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme- konto 570 (rashod se iskazuje kada je neto prodajna vrednost manja od sadašnje vrednosti sredstva i kada se radi o delimičnom rashodovanju osnovnih sredstava u visini sadašnje vrednosti sredstva. U slučaju da se rashodovanjem sredstava dobijaju korisni otpaci rashod se ne iskazuje u visini sadašnje vrednosti, već umanjene za procenjenu vrednost otpadaka),
- gubici od prodaje materijala- konto 573 (nastaju prilikom prodaje materijala, rezervnih delova, sitnog inventara, ambalaže, auto guma, u slučaju kada je prodajna cena niža do zbira sadašnje vrednosti i PDV-a, ukoliko postoji obaveza njegovog obračunavanja) i
- manjkovi- konto 574 (ako manjak na osnovu odluke organa upravljanja pada na teret preduzeća, iznos manjka zajedno sa obračunatim porezima- PDV i akciza, knjiže se na teret računa 574. Ako se za utvrđeni manjak zadužuje odgovorno lice, manjak se zajedno sa obračunatim porezima knjiži na teret računa 221- Potraživanja od zaposlenih).

Primer:

1) Rashodovana je mašina čija je nabavna vrednost 37.000, otpisana vrednost 31.000 i procenjeni otpadak 2.000 dinara.

2) Preduzeće je donelo odluku o prodaji materijala čija je nabavna vrednost 15.000 dinara, prodajna vrednost 10.000, PDV 20%.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	0239 570	Ispravka vrednosti opreme Gubici po osnovu rashodovanja i prodaje	31.000 4.000	
	1016 023	Otpaci Oprema -za rashodovanje	2.000	37.000
2.	202 573	Kupci u zemlji Gubici od prodaje materijala	12.000 5.000	
	470 101	Obaveze za PDV Materijal -gubitak od prodaje materijala		2.000 15.000

5.2.1.9. Rashodi po osnovu obezvređenja imovine- grupa 58

Obezvređena sredstva su ona koja realno vrede manje nego što im je iskazana vrednost u knjigovodstvu. Obezvređenje sredstva može biti potpuno (kada im je realna vrednost nula dinara) ili delimično. Kod obezvređenog sredstva njegov nadoknadiivi iznos je manji od njegove knjigovodstvene vrednosti.

Suština knjiženja obezvređenja sredstava je u poštovanju načela opreznosti (primenom najnižih verovatnih vrednosti) pri vrednovanju određenih sredstava, čime se izbegava precenjivanje te imovine u bilansu stanja. To se postiže tako što se sredstva vrednuju po nižoj vrednosti, ili po do tada evidentiranoj vrednosti u poslovnim knjigama ili po nadoknadiivoj vrednosti ako je ona niža. U zavisnosti od vrste sredstava određuje se i nadoknadiiva vrednost i to:

- kod zaliha se radi o neto prodajnoj vrednosti,
- kod investicionih nekretnina se radi o fer vrednosti (MRS 40) i
- kod dugoročnih finansijskih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme se radi o nadoknadiivoj vrednosti.

Za priznavanje i vrednovanje obezvređenja primenjuje se MRS 36- Obezvređenje sredstava i MRS 40- Investicione nekretnine.

5.2.1.10. Gubitak- konto 590 (Gubitak poslovanja koje se obustavlja)

Poslovanja koja su prestala privredni subjekt obelodanjuje u bilansu uspeha u obliku jednog iznosa:

- dobitka ili gubitka (posle oporezivanja) od poslovanja koja su prestala i
- dobitka ili gubitka priznatog u vezi sa vrednovanjem po fer vrednosti umanjenoj za troškove prodaje sredstava⁵⁶.

Primer:

1) Preduzeće ima obustavljeno poslovanje u pogonu 1. Za obezbeđenje pogona stigla je faktura na 100.000 dinara sa PDV-om 20%.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	590 270 433	Gubitak poslovanja koje se obustavlja PDV u primljenim fakturama Dobavljači u zemlji -gubitak poslovanja	83.333 16.667	100.000

⁵⁶ MSFI 5, paragraf 33.

5.2.1.11. Rashodi, efekti promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina- konto 591

Primer:

U prethodnoj godini (2012.) greškom nije proknjižena faktura za troškove na iznos od 1.000 dinara. Radi se o troškovima popravke. Uslugu je pružio preduzetnik koji nije u sistemu PDV-a.

Dnevnik				
Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	591	Rashodi, efekti promena računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina	1.000	
	433	Dobavljači u zemlji -za ispravljanje greške		1.000

5.2.2. Vrednovanje prihoda u bilansu uspeha

U skladu sa MRS prihodi se definišu kao „povećanje ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda u obliku priliva ili povećanja sredstava, odnosno smanjenja obaveza, što dovodi do povećanja sopstvenog kapitala”.⁵⁷ Prihodi predstavljaju povećanje sredstava (smanjenje obaveza) koje proističe iz redovnog poslovanja preduzeća (poslovni i finansijski prihodi). Dobici predstavljaju stavke koje zadovoljavaju kriterijume prihoda, ali proističu iz rizičnih i nepredvidivih aktivnosti preduzeća (dobici na prodaji nekretnina, postrojenja, opreme, dugoročnih HoV i slično). Dobici se uključuju u kategoriju ostalih prihoda preduzeća.

Za priznavanje prihoda merodavno je načelo realizacije. Načelo realizacije predstavlja zahtev da se mogu priznati samo oni dobiti i gubici koji su tržišno verifikovani. Prihodima se bavi MRS 18- Prihodi. Ovaj standard definiše prihode kao prilive ekonomskih koristi u preduzeću u određenom periodu koji se ostvaruju iz redovnih aktivnosti i dovode do povećanja sopstvenog kapitala. Prihodi se procenjuju u visini fer vrednosti primljene naknade ili potraživanja, uzimajući u obzir i sve popuste kao što su bonifikacija, kasa skonto i rabat. Prihodi se priznaju kada se pouzdano mogu meriti i kada je verovatan priliv ekonomske koristi.

5.2.2.1. Prihodi od prodaje robe- grupa 60

Prihode od prodaje robe treba priznati kada su zadovoljeni sledeći uslovi:

- preduzeće je prenelo na kupca sve značajne rizike i koristi od vlasništva nad robom,
- preduzeće ne zadržava učešće u upravljanju robom do stepena koji se obično povezuje sa vlasništvom, niti vrši kontrolu nad prodatom robom,

⁵⁷ IASC, MRS- Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja, strana 19.

- iznos prihoda se može pouzdano izmeriti,
- kada je verovatan priliv ekonomskih koristi i
- kada se rashodi koji su nastali ili će nastati u vezi sa ostvarenjem prihoda mogu pouzdano utvrditi.

Rizici i koristi od vlasništva prenose se kada je pravo vlasništva preneseno na kupca ili kada je kupac došao u posed robe⁵⁸.

Priznavanjem prihoda bavi se i Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja. Po njemu prihod se priznaje u bilansu uspeha kada je povećanje budućih ekonomskih koristi povezano sa povećanjem sredstava ili smanjenjem obaveza koje mogu da se pouzdano izmire. Priznavanje prihoda nastaje istovremeno sa priznavanjem povećanja sredstava ili smanjenja obaveza.

Primer:

1)Kupcima u zemlji prodata je roba u iznosu od 10.000 dinara. Nabavna vrednost robe je 9.000. Obračunati PDV po opštoj stopi.

Dnevnik				
Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	202	Kupci u zemlji	12.000	
	602	Prihodi od prodaje robe		10.000
	470	Obaveze za PDV		2.000
		-za prodatu robu		
1a	501	Nabavna vrednost prodane robe	9.000	
	132	Roba u prometu na veliko		9.000
		-interni obračun		

5.2.2.2.Prihodi od prodaje proizvoda i usluga- grupa 61

Priznavanje prihoda od prodaje proizvoda vrši se na isti način kao i priznavanje prihoda od prodaje robe. Prihodi od usluga se priznaju:

- kada je moguće pouzdano izmeriti prihod,
- kada je verovatan priliv ekonomskih koristi i
- kada se može pouzdano proceniti stepen dovršenosti usluga.

Primer:

1)Kupcu su prodati gotovi proizvodi u iznosu od 20.000 dinara. Obračunati PDV po opštoj stopi. Cena koštanja gotovih proizvoda je 18.000.

⁵⁸ Prema našim propisima o obligacionim odnosima neophodno je da se roba kupcu preda kako bi se prodaja priznala.

Dnevnik glavne knjige finansijskog knjigovodstva

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	202	Kupci u zemlji	24.000	
	612	Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu		20.000
	470	Obaveze za PDV		4.000
		-za prodane proizvode		

Dnevnik glavne knjige klase 9

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	980	Troškovi gotovih proizvoda	18.000	
	960	Gotovi proizvodi		18.000
		-za cenu koštanja gotovih proizvoda		

5.2.2.3.Prihodi od aktiviranja učinaka i robe

Na kontima grupe 62 evidentiraju se prihodi od aktiviranja robe za sopstvene potrebe- konto 620 i prihodi od aktiviranja ili potrošnje proizvoda i usluga za sopstvene potrebe- konto 621.

5.2.2.4.Promena vrednosti zaliha učinaka- grupa 63

Na kontu 630- Povećanje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda iskazuje se povećanje vrednosti zaliha nedovršene proizvodnje, gotovih proizvoda i nedovršenih usluga na kraju obračunskog perioda u odnosu na početak perioda zaduženjem računa 110 i 120.

Na kontu 631- Smanjenje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda, iskazuje se smanjenje vrednosti zaliha nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda na kraju obračunskog perioda u odnosu na početak perioda odobrenjem računa 110 i 120.

5.2.2.5.Prihodi od premija, subvencija, dotacija i donacija- grupa 64

Knjiženje se vrši zaduženjem računa 222 (kada su prihodi obračunati i kada se odnose na tekući period); računa 241 (kada su prihodi odmah naplaćeni bez formiranja potraživanja); računa 281 (ako se radi o prihodima od subvencija čija naplata dospeva u narednom obračunskom periodu) i odobrenjem računa 640. Priznavanje prihoda se vrši po osnovu ispunjavanja propisanih uslova što preduzeće dokazuje verodostojnom dokumentacijom.

Prihodi po osnovu uslovljenih donacija se priznaju ukoliko se preduzeće opredelilo da primljeno državno dodeljivanje (nakon ispunjenja predviđenih uslova) knjiži tokom

jednog ili više obračunskih perioda kao smanjenje odloženih prihoda i povećanje prihoda od državnih dodeljivanja.

5.2.2.6. Drugi poslovni prihodi- grupa 65

Obuhvataju prihode od zakupnina, prihode od članarina, tantijema itd. Knjiženje naplaćenih članarina vrši se zaduženjem konta 241 ili 243, a u korist konta 651. Ako je članarina naplaćena unapred i ako se odnosi na dva obračunska perioda treba izvršiti razgraničenje korišćenjem PVR- konto 482.

Kod prihoda od zakupnina se radi o prihodima po osnovu davanja u zakup nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme. Radi se o davanju sredstava preduzeća u operativni zakup ili lizing. Davalac operativnog lizinga treba da prikaže u bilansu stanja delove imovine date u operativni zakup. Prihod od operativnog lizinga priznaje se ravnomerno tokom vremena trajanja lizinga. Amortizacija sredstava datih u operativni lizing priznaje se kao rashod⁵⁹. Početni direktni troškovi koji su nastali pri ugovaranju priznaju se kao rashod u kome su nastali ili ako se radi o značajnijim izdacima, raspoređuju se na period trajanja lizinga. Davalac lizinga treba najmanje na datum svakog bilansa da proverava da li kod sredstava datih u operativni lizing postoji obezvređenost⁶⁰. Davanjem sredstava u operativni lizing ne vrši se priznavanje dobitka ili gubitka od prodaje (kod ove vrste lizinga njih i nema). Sadržina ugovora o zakupu regulisana je Zakonom o obligacionim odnosima⁶¹. Prihodi od zakupnina evidentiraju se na kontu 650. Na usluge zakupa obračunava se PDV, osim u slučaju ako je u pitanju zakup objekata za stanovanje.

Tantijema je naknada za korišćenje dugoročnih sredstava preduzeća- patenata, licenci, trgovačkih znakova, autorskih prava i računarskog softvera. U prihode od tantijema spadaju i prihodi po osnovu davanje franšize. Prihodi preduzeća u obliku tantijema se priznaju uz sledeće uslove:

- verovatno je da će ekonomske koristi povezane sa transakcijom priticati u preduzeće i
- iznos prihoda se može pouzdano meriti.

Tantijeme se priznaju na osnovu nastanka događaja, a u skladu sa suštinom relevantnog ugovora. Evidentiraju se na kontu 652.

Primer:

1) Preduzeće je u petom mesecu sa poslovnim partnerom sklopilo ugovor o davanju franšize. Ugovorena je mesečna naknada od 6.000. Obračunati PDV po opštoj stopi.

⁵⁹ MRS 16.

⁶⁰ MRS 16 i MRS 38.

⁶¹ Zakon o obligacionim odnosima, član 567, 593.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	202 652 470	Kupci u zemlji Prihodi od tantijema Obaveze za PDV -za datu franšizu	7.200	6.000 1.200

5.2.2.7. Finansijski prihodi- grupa 66

Obuhvataju finansijske prihode od matičnih i zavisnih pravnih lica- konto 660; prihode od kamata- konto 662; pozitivne kursne razlike- konto 663 itd. Osnov za klasifikaciju prihoda od matičnih i zavisnih pravnih lica je da se radi o prihodima po osnovu kamata, pozitivnim kursnim razlikama, dividendi i ostalim finansijskim prihodima ostvarenim u odnosima sa matičnim ili zavisnim pravnim licem.

Osnov za klasifikovanje prihoda od kamata je da se radi o prihodima po osnovu kamata ostvarenih od lica koja ne spadaju ni u matično, ni u zavisno, ni u ostalo povezano pravno lice. Obuhvataju se na kontu 662.

Pozitivne kursne razlike se pojavljuju u sledećim slučajevima:

- kada se devizna obaveza plaća po kursu koji je niži od onog koji je važio na dan kada je obaveza nastala,
- kada se devizno potraživanje naplaćuje po kursu koji je viši od kursa koji je važio na dan kada je potraživanje nastalo ili po kojem je priznato u poslednjem bilansu,
- kada preduzeće raspolaže deviznim sredstvima i deviznim potraživanjima i na datum bilansa dođe do porasta kursa valute u kojoj su iskazana ta sredstva i
- kada preduzeće raspolaže deviznom obavezom i na datum bilansa dođe do pada kursa valute u kojoj je iskazana ta obaveza.

Evidentiraju se na kontu 663.

Primer:

1)Preduzeće je u decembru 2013. prodalo robu u inostranstvu u vrednosti od 5.000 evra (1 evro = 112 dinara). Nabavna vrednost robe je 530.000.

2)Potraživanje od kupca je naplaćeno 20.02.2014. (1 evro = 114,50).

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	203 603	Kupci u inostranstvu Prihod od prodaje robe na ino-tržištu -za prodatu robu	560.000	560.000
1a.	501 132	Nabavna vrednost prodane robe Zalihe robe -interni obračun	530.000	530.000
2.	244 203 663	Devizni račun Kupci u inostranstvu Pozitivne kursne razlike -za naplaćena potraživanja	572.500	560.000 12.500

5.2.2.8.Ostali prihodi- grupa 67

Ostale prihode čine:

- dobici od prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme- konto 670 (iskazuju se kada je neto prodajna vrednost veća od knjigovodstvene vrednosti. Pre isknjižavanja sredstava obračunava se amortizacija zaključno sa poslednjim danom meseca u kojem je sredstvo prodato. Kod prodaje nekretnina obračunava se i plaća porez na prenos apsolutnih prava. Za potrebe izrade poreskog bilansa utvrđuju se kapitalni dobici),
- dobici od prodaje učešća i dugoročnih hartija od vrednosti- konto 672 (nastaju kao pozitivna razlika između prodajne i knjigovodstvene vrednosti učešća, akcija i ostalih HoV),
- dobici od prodaje materijala- konto 673 (nastaju prilikom prodaje materijala, rezervnih delova, sitnog inventara, ambalaže, auto guma kada je prodajna vrednost veća od knjigovodstvene vrednosti),
- viškovi- konto 674,
- naplaćena otpisana potraživanja- konto 675,
- prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja.

Primer:

1)Preduzeće je prodalo mašinu za 8.000 dinara. Nabavna vrednost 37.000, otpisana vrednost 31.000, PDV 1.6000.

2)Preduzeće je donelo odluku o prodaji materijala čija je nabavna vrednost 15.000, prodajna vrednost 18.000, PDV 20%.

Dnevnik

Redni broj	Konto	Opis	Duguje	Potražuje
1.	202	Kupci u zemlji	9.600	
	0238	Ispravka vrednosti opreme	31.000	
	023	Oprema		37.000
	670	Prihodi od prodaje osnovnih sredstva		2.000
	470	Obaveze za PDV		1.600
2.		-za prodatu mašinu		
	202	Kupci u zemlji	21.600	
	101	Materijal		15.000
	673	Prihodi od prodaje materijala		3.000
	470	Obaveze za PDV		3.600
		-za prodati materijal		

5.2.2.9. Prihodi od usklađivanja vrednosti imovine- grupa 68

Obuhvataju:

- prihode od usklađivanja vrednosti bioloških sredstava- konto 680 (biološka sredstva koja imaju karakter osnovnih sredstva vrednuju se po svojoj fer vrednosti umanjenoj za procenjene troškove prodaje na mestu uzgajanja),
- prihode od usklađivanja vrednosti nematerijalnih ulaganja- konto 681 (iskazuju se kada se knjigovodstveni iznos poveća kao rezultat revalorizacije) i
- prihode od usklađivanja vrednosti zaliha- konto 684.

5.2.2.10. Dobitak poslovanja koje se obustavlja- grupa 69

Poslovanja koja su prestala privredni subjekt obelodanjuje u bilansu uspeha koji se odnosi na poslovanja koja su prestala i u Napomenama⁶². Prihode ili rashode priznate po osnovu naknadnog vrednovanja stalnog sredstva klasifikovanog kao sredstvo koje se drži za prodaju, a koji nisu deo poslovanja koje je prestalo, uključujemo u prihode ili rashode od poslovanja koja se nastavljaju. Rashodi se obuhvataju na računima grupe 58, a prihodi na računima grupe 68. Na kontu 691 iskazuju se naknadno utvrđeni prihodi iz ranijih godina i efekti promene računovodstvene politike, te ispravke grešaka iz ranijih godina koje nisu materijalno značajne. Na kontu 691 knjiže se prihodi po osnovu grešaka iz ranijih perioda pod uslovom da oni ne menjaju sa više od 2% rezultat pre oporezivanja poslovne godine u kojoj je greška nastala⁶³.

VI UTICAJ KREATIVNOG RAČUNOVODSTVA NA KVALITET FINANSIJSKOG IZVEŠTAVANJA

6.1. Pojam i karakteristike kreativnog računovodstva

Finansijski izveštaji su najvažniji output računovodstvene funkcije preduzeća. Brojni interni i eksterni korisnici finansijskih izveštaja donose različite poslovne odluke na bazi informacija sadržanih u njima. Da bi te odluke bile ispravne finansijski izveštaji treba da budu sastavljeni u skladu sa određenim principima i načelima finansijskog izveštavanja. Uvažavanje tih principa rezultiraće u istinitim i objektivnim izveštajima, pa će i odluke zasnovane na njima biti adekvatne. Međutim, finansijsko izveštavanje je podložno manipulacijama i nezakonitim radnjama što za posledicu ima zamagljene ili falsifikovane izveštaje. Sve mere koje su namerno sprovedene sa ciljem sastavljanja finansijskih izveštaja koji ne pokazuju pravu finansijsku i prinosnu snagu konkretnog preduzeća mogu da se svrstaju pod termin „kreativno računovodstvo“.

Različiti autori podrazumevaju različitu sadržinu pod terminom kreativno računovodstvo. Kreativno računovodstvo uključuje uobličavanje finansijskih izveštaja korišćenjem prava

⁶² MSFI 5- Stalna sredstva koja su namenjena prodaji i poslovanja koja su prestala, paragraf 33.

⁶³ MRS 8- Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i grešaka.

izbora i drugih postupaka dopuštenih računovodstvenom regulativom⁶⁴. Kreativno računovodstvo obuhvata upravljanje dobitkom i manipulaciju u vezi sa klasifikacijom bilo u bilansu stanja ili bilansu uspeha. Kreativno računovodstvo označava sve računovodstvene procese koji namerno odstupaju od standarda da bi eksternim korisnicima bili prezentirana željena, a ne stvarna prinosna i finansijska snaga preduzeća⁶⁵. Kreativno računovodstvo se odnosi na zloupotrebu računovodstvenih tehnika i načela sa ciljem prikazivanja finansijskih rezultata koji odstupaju od istinitog i fer prikaza.

Kreativno računovodstvo se kreće u sledećim pravcima:

- ❖ iskazivanje većeg finansijskog rezultata i boljeg imovinsko- finansijskog položaja ili
- ❖ iskazivanje manjeg finansijskog rezultata i lošijeg imovinsko- finansijskog položaja.

Iskazivanje većeg finansijskog rezultata i boljeg imovinsko- finansijskog položaja se postiže bilo precenjivanjem prihoda, bilo potcenjivanjem rashoda. Motivi menadžmenta za prikazivanje većeg finansijskog rezultata su:

- ❖ održavanje poverenja postojećih i privlačenje novih investitora,
- ❖ rast cena akcija konkretne kompanije,
- ❖ isplata većih dividendi,
- ❖ povoljniji uslovi za nova zaduživanja,
- ❖ zadržavanje postojećih pozicija menadžera itd.

Da bi iskazali više poslovne prihode od ostvarenih menadžeri najčešće pribegavaju:

- ❖ preranom iskazivanju prihoda (podrazumeva priznavanje prihoda od usluga koje još nisu izvršene ili kada proizvodi nisu otpremljeni kupcima; priznavanje prihoda od prodaje robe komisionaru ili konsignantu pre prodaje robe krajnjem kupcu),
- ❖ iskazivanju nepostojećih prihoda (dešava se u situacijama kada se proizvodi prodaju kupcima koji nisu preuzeli obavezu plaćanja; kada se iskazuju prihodi od isporuke dobara koja nemaju ekonomsku vrednost; kada se iskazuju prihodi od isporuke robe koju kupci nisu tražili),
- ❖ precenjivanju ostvarenih prihoda (do precenjivanja dolazi ako su prihodi od isporuke robe preduzeću u okviru zajedničkog interesa obračunati po cenama većim od tržišnim),
- ❖ uključivanju neposlovnih u poslovne prihode.

Povećanje finansijskog rezultata dovešće do povećanja neto imovine, odnosno do povećanja sopstvenog kapitala preduzeća i do boljeg imovinsko- finansijskog položaja. Precenjivanjem sopstvenog kapitala obmanuće se poverioci.

Iskazivanje manjih rashoda (potcenjivanje rashoda) dovodi do iskazivanja većeg finansijskog rezultata. Rashodi se mogu potceniti:

⁶⁴ Amato, I. Gowhope C.: Creative accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues, Jurnal of Economic Literature Classification: M41.

⁶⁵ Škarić- Jovanović Kata, 2006.

- ❖ pre niskim odmeravanjem rezervisanja (potcenjivanjem rezervisanja smanjuju se rashodi tekuće godine i povećava rezultat),
- ❖ pre niskim otpisivanjem imovine (nisko priznati otpisi; odustajanje od otpisivanja obezvređene imovine i spornih i sumnjivih potraživanja),
- ❖ promenom računovodstvenih politika (linearna umesto degresivna metoda otpisivanja; FIFO umesto LIFO metode procenjivanja zaliha) itd.

Iskazivanje manjeg finansijskog rezultata i lošijeg imovinsko- finansijskog položaja postiže se bilo potcenjivanjem prihoda, bilo precenjivanjem rashoda. Motivi menadžmenta su:

- ❖ odlaganje plaćanja poreza,
- ❖ čuvanje profita za crne dane⁶⁶,
- ❖ skrivanje visoke rentabilnosti od konkurencije itd.

Jedan od glavnih, a možda i glavni motiv kreativnog računovodstva je utaja poreza. Iskazani manji finansijski rezultat i lošiji imovinsko- finansijski položaj imaće za posledicu manje plaćen porez na dobit (zbog umanjenja poreske osnovice), manji porez na imovinu (zbog manje imovine u bilansu stanja) i manje plaćen PDV (zbog manjeg prometa dobara i usluga).

Navedeni postupci vode falsifikovanju finansijskih izveštaja i to kako bilansa stanja tako i bilansa uspeha. Falsifikovanje bilansa se smatra bilansnim deliktom koji je u mnogim zemljama sankcionisan zakonskom kaznom. Kod nas je to privredni prekršaj. **Falsifikovanje bilansa** nastaje usled nepoštovanja načela istinitosti i potpunosti. Pored falsifikovanja bilansa kao bilansni delikt javlja se i zamagljivanje bilansa. **Zamagljivanje bilansa** nastaje kao posledica nepoštovanja ili kršenja načela jasnosti koje predstavlja zahtev da godišnji obračun bude sastavljen tako da bude razumljiv korisnicima. U zamagljenom bilansu i neto imovina i rezultat su iskazani tačno ali su informacije koje su namenjene korisnicima predstavljene nejasno. Cilj je da se korisnici navedu da na osnovu takvih informacija donesu zaključke i odluke koje su povoljne za preduzeće, a štetne za korisnike. Zamagljivanje bilansa se javlja kao posledica:

- ❖ neadekvatnog raščlanjavanja računovodstvenih kategorija,
- ❖ neadekvatnog obeležavanja bilansnih pozicija,
- ❖ upotrebe neto principa,
- ❖ uskraćivanja važnih informacija u beleškama i izveštaju o poslovanju.

6.2.Pojedini slučajevi primene kreativnog računovodstva u Evropi i SAD-u

Mnogo više slučajeva je karakteristično za SAD u odnosu na zemlje kontinentalne Evrope i Evropsku Uniju. U evropskim zemljama je prisutan čvršći nadzor nad finansijskim izveštavanjem i jača uloga državnih institucija u ovom procesu u odnosu na SAD.

⁶⁶ Ispravljanje skokova i padova u nizu uzastopnih finansijskih rezultata sa ciljem stvaranja utiska stabilnog i uravnoteženog poslovanja. U dobrim poslovnim godinama dobitak se smanjuje (stvaraju se latentne rezerve), a u lošim poslovnim godinama ranije formirane rezerve se iskorišćavaju.

Najpoznatiji američki, verovatno i svetski primer finansijskih i računovodstvenih obmana je slučaj kompanije „Enron“ čija je glavna delatnost proizvodnja goriva i energije. U svojim finansijskim izveštajima ova kompanija je prikazivala prihode koje su ostvarili njeni tzv. entiteti za posebne namene, a obaveze su iskazivane vanbilansno. Izostalo je adekvatno konsolidovanje. „Enron“ je precenio i svoja potraživanja za 1,2 milijarde dolara sa ciljem obmane investitora. Postojala je zavisnost između menadžera i revizora, što je protivno revizorskim kodeksima. Sve to je dovelo do bankrotstva.

Najpoznatiji evropski primer računovodstvenih manipulacija (evropski „Enron“) je kompanija „Parmalat“ koja se bavi preradom mleka i hrane. Dugovi su potcenjeni za 12,5 milijardi evra, a prihodi od prodaje precenjeni za 1,5 milijardi evra (2002. godina).

6.3.Posledice primene kreativnog računovodstva

Primena kreativnog računovodstva gotovo uvek za posledicu ima gubitke u tržišnoj vrednosti kompanija. Logična posledica su izobličeni finansijski izveštaji praćeni prebacivanjem dobitka između perioda ili preduzeća. Neposredno korišćenje informacija koje se nalaze u kreativno doteranim finansijskim izveštajima je veoma rizično, naročito za eksterne interesne grupe. Štete koje nastaju zbog prezentovanja lažnih finansijskih izveštaja odnose se na gubitke zbog pogrešno donetih odluka, ali i na gubitak poverenja investitora, poverilaca i drugih korisnika finansijskih izveštaja.

Negativne implikacije falsifikovanja finansijskih izveštaja su:

- ❖ smanjena pouzdanost, kvalitet, transparentnost i integritet procesa finansijskog izveštavanja,
- ❖ manje poverenje tržišta kapitala u pouzdanost finansijskih informacija,
- ❖ negativan uticaj na nacionalni ekonomski razvoj i prosperitet,
- ❖ stečaj i veliki ekonomski gubici kompanije koja učestvuje u lažnom finansijskom izveštavanju,
- ❖ potreba za normativnom intervencijom itd.

Štetu podnose investitori, preduzeće u kome je otkriveno kreativno računovodstvo, tržište kapitala, računovodstvena i revizorska profesija.

Za sve korisnike finansijskih izveštaja otkrivanje činjenice da su pri sastavljanju finansijskih izveštaja korišćene mere kreativnog računovodstva je veoma važno. Potvrdi ili odbacivanju pretpostavke o korišćenju mera kreativnog računovodstva treba da doprinesu:

- ❖ analiza ključnih računovodstvenih politika,
- ❖ analiza načina primene odabranih računovodstvenih politika,
- ❖ uvid u kvalitet korporativnog upravljanja i
- ❖ identifikovanje, posebnom analizom, mogućih indikatora manipulacija sa podacima iskazanim u finansijskim izveštajima.

Da bi se izbegle štete do kojih dovodi primena kreativnog računovodstva treba preduzeti određene aktivnosti kako na makro, tako i na mikro planu. Kada je reč o makro planu kao primarni zadatak se ističe unapređenje normativne osnove i formiranje regulatornih tela koja će se baviti kontrolom poštovanja standarda kvaliteta u području

revizije i računovodstva. Od preduzeća se zahteva formiranje odbora za reviziju, jačanje interne revizije i poštovanje profesionalnih i etičkih standarda kako od strane računovođa tako i od strane menadžera.

VII REVIZIJA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

7.1. Pojam i značaj revizije

Finansijski izveštaji imaju veoma značajnu ulogu u korporativnom upravljanju budući da se iz njih ostvaruje uvid u uspešnost s kojom menadžment vodi korporaciju. Finansijski izveštaji predstavljaju prezentaciju finansijskog položaja i rezultata poslovanja preduzeća u određenom trenutku. S obzirom na njihov značaj za proces odlučivanja, kao i na rizike u pogledu pouzdanosti informacija prezentovanih u njima, razvila se usluga eksterne revizije koja ima za cilj da kroz nezavisnu i kompetentnu verifikaciju finansijskih izveštaja omogući njihovo korišćenje u skladu sa odgovornostima definisanim u modelu korporativnog upravljanja.

Revizija finansijskih izveštaja je postupak provere i ocene finansijskih izveštaja, podataka i metoda koji se primenjuju pri sastavljanju finansijskih izveštaja na osnovu kojih se daje nezavisno stručno mišljenje o tome da li finansijski izveštaji daju istinit i pošten prikaz finansijskog stanja i rezultata poslovanja pravnog lica u skladu sa odgovarajućom regulativom za izradu finansijskih izveštaja⁶⁷.

Opšteprihvatljivu definiciju revizije dao je Komitet za osnovne revizijske koncepte Američkog udruženja računovođa: „*Revizija je sistematičan postupak objektivnog prikupljanja i procene dokaza u vezi sa izjavama o poslovnim aktivnostima i događajima da bi se utvrdio stepen podudarnosti između izjava i utvrđenih kriterija, kao i prezentiranje rezultata zainteresovanim korisnicima*“.⁶⁸ Profesionalnu i zakonsku regulativu revizije čine Međunarodni standardi revizije- MSR⁶⁹.

7.2. Svrha i ciljevi revizije

Svrha revizije je da revizoru omogući iznošenje mišljenja o računovodstvenim izveštajima. **Cilj** revizije finansijskih izveštaja je da omogući revizoru izražavanje mišljenja o tome da li su finansijski izveštaji u svim značajnim pitanjima sastavljeni u skladu sa uobičajenim standardima računovodstvenog izveštavanja. Centralna svrha revizije je da se obezbedi neovisna potvrda vlasnicima preduzeća da su oni koji upravljaju tim preduzećem ostvarili efekte koji odgovaraju stanju u finansijskim izveštajima. Cilj revizije je da svim eksternim subjektima da dovoljno uverenja da su finansijski izveštaji o svim bitnim pitanjima realan odraz stanja u poslovanju preduzeća.

⁶⁷ Zakon o reviziji („Službeni glasnik RS“ 62/2013)

⁶⁸ American Accounting, strana 8.

⁶⁹ Objavio ih je odbor za MSR.

7.3. Obavljanje revizije- obaveznost revizije

Revizija je obavezna za sve redovne godišnje finansijske izveštaje velikih i srednjih pravnih lica razvrstanih u skladu sa Zakonom o računovodstvu; javnih društava u skladu sa Zakonom kojim se uređuje tržište kapitala nezavisno od njihove veličine, kao i svih pravnih lica i preduzetnika čiji poslovni prihod ostvaren u prethodnoj poslovnoj godini iznosi više od **4.400.000 evra** u dinarskoj protivvrednosti. To je takozvana zakonska revizija.

Revizija konsolidovanih finansijskih izveštaja obavezna je za matična pravna lica koja sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu i Zakonom o reviziji. Izveštaj o obavljenoj reviziji pravna lica i preduzetnici dostavljaju APR-u zajedno sa finansijskim izveštajima.

Finansijski izveštaji predstavljaju osnovni predmet eksterne revizije koja njihovom proverom može značajno povećati njihov kredibilitet i na taj način doprineti njihovom kvalitetu. Nezavisna revizija finansijskih izveštaja je obavezna i korisna istovremeno.

Obavezna je jer je propisana Zakonom o reviziji. **Korisna** je, jer je u funkciji zaštite:

- ❖ korisnika finansijskih izveštaja (osigurava verodostojnos informacija),
- ❖ vlasnika kapitala (stvora poverenje i sigurnost ulaganja; smanjuje rizik ulaganja) i
- ❖ učesnika na finansijskom tržištu (omogućuje njegovo efikasno funkcionisanje i optimalnu alokaciju ograničenih resursa).

Mišljenje nezavisnog revizora korisnicima finansijskih izveštaja može povećati poverenje i otkloniti eventualnu sumnju u podatke obelodanjene u finansijskim izveštajima.

7.4. Verifikacija finansijskih izveštaja kroz proces revizije

Jedan od postulata finansijskog izveštavanja je da finansijski izveštaji treba da budu verifikovani. Verifikacija treba na jezgrovit i decidan način da izrazi ukupan nalaz i mišljenje revizora. Suština verifikacije je u izraženom mišljenju revizora o finansijskim izveštajima u formi i sadržini u procesu harmonizacije finansijskog izveštavanja opšte namene⁷⁰.

Doprinos revizije procesu finansijskog izveštavanja ima dve dimenzije; to su kontrola i kredibilitet informacija. Revizija ima značajnu funkciju kontrole kvaliteta računovodstvenih informacija:

- ❖ jer obezbeđuje nezavisnu eksternu proveru informacija i
- ❖ zato što stimuliše menadžere da više pažnje posvete efikasnosti računovodstvenog sistema i kvalitetu računovodstvenih informacija jer su svesni činjenice da će biti izvršena eksterna provera.

⁷⁰ IAASB Handbook, IFAC, 2010. strana 561.

Revizija povećava kredibilitet računovodstvenih informacija jer je proces nastajanja tih informacija prošao kroz dodatnu revizijsku kontrolu. Nakon izvršene revizije korisnici stiču više poverenja u informacije koje nameravaju da koriste.

Revizorski izveštaj obavezno sadrži mišljenje revizora kojim se završava ukupan nalaz revizije. Verifikacija finansijskih izveštaja je izražena u mišljenju. Međunarodnim standardima revizije (IFAC) i Opšteprihvaćenim standardima revizije (AICPA) definisani su nivoi verifikacije i sa tim u vezi i stepeni odgovornosti za kvalitet revizorskog izveštaja i finansijskog izveštaja. Revizorski izveštaji se sastavljaju u skladu sa Međunarodnim standardima revizije- MSR. Sadrže sledeće:

- ❖ **uvod** u kojem se navode finansijski izveštaji koji su predmet revizije zajedno sa računovodstvenim politikama koje su korišćene za njihovo sastavljanje,
- ❖ **opis svrhe i obima revizije** uz navođenje standarda revizije u skladu sa kojima je ona izvršena,
- ❖ **mišljenje licenciranog ovlašćenog revizora** kojim se jasno izražava da li finansijski izveštaji pružaju istinit i fer pregled finansijskog položaja pravnog lica i
- ❖ **mišljenje o usklađenosti** izveštaja o poslovanju sa finansijskim izveštajima za istu poslovnu godinu.

U teoriji revizije i u revizorskim standardima definisana su četiri tipa revizorskih mišljenja:

- ❖ mišljenje bez rezerve ili pozitivno mišljenje,
- ❖ mišljenje sa rezervom,
- ❖ negativno mišljenje i
- ❖ uzdržavajuće mišljenje (uzdržavanja od mišljenja).

7.4.1. Mišljenje bez rezerve- pozitivno mišljenje

Mišljenje bez rezerve o finansijskim izveštajima je nivo verifikacije kada su revizori svesni da oni na istinit i pošten način prikazuju realno stanje imovine, kapitala, obaveza, prihoda i rashoda u skladu sa zakonskom i profesionalnom regulativom. Uverenje revizora o finansijskim izveštajima formirano je na osnovu spoznaje:

- ❖ da su finansijski izveštaji pripremljeni u skladu sa profesionalnom i zakonodavnom regulativom i adekvatnom računovodstvenom politikom koja je ispravno primenjivana,
- ❖ da nije bilo nikakvih ograničenja u prikupljanju dokaza revizije i
- ❖ da su na odgovarajući način obelodanjene sve informacije koje se relevantne za valjan uvid u performanse preduzeća.

7.4.2. Mišljenje sa rezervom

Mišljenje sa rezervom predstavlja potvrdu da je finansijski izveštaj, osim za neke nepravilnosti ili neko ograničenje, pravilno prikazan, odnosno da je u skladu sa

računovodstvenim standardima i zakonom. Postoje dva osnovna razloga za izražavanje mišljenja sa rezervom i to :

- ❖ postojanje inherentne neizvesnosti materijalnog karaktera sadržane u finansijskim izveštajima na koju revizor ukazuje kako bi korisnicima izveštaja omogućio da imaju celovit uvid u kontekst u kojem je formirano mišljenje revizora i na to da nije imao na raspolaganju ispravne računovodstvene dokumente,
- ❖ neslaganje sa menadžmentom; revizori se ne slažu sa računovodstvenim tretmanom određene stavke koja ima materijalan uticaj na finansijski izveštaj (revizor može formirati mišljenje, ali ono ne govori da finansijski izveštaji nisu u saglasnosti sa računovodstvenim standardima, da se revizor ne slaže sa prikazanim iznosima u finansijskim izveštajima i sa načinom objavljivanja neke stavke u finansijskom izveštaju).

7.4.3.Negativno mišljenje

Negativno mišljenje je poruka da finansijski izveštaj ne prikazuje istinito i objektivno finansijsko stanje, rezultate poslovanja i tok gotovine jer nije sastavljen u saglasnosti sa računovodstvenim standardima. Revizor će izraziti negativno mišljenje u slučaju kada je efekat neslaganja od tako fundamentalnog značaja za finansijski izveštaj da revizor zaključuje da izražavanje rezerve u izveštaju na predstavlja dovoljno upozorenje za korisnike revizorskog izveštaja, budući da finansijski izveštaj navodi na krive zaključke, što onemogućava ispravno odlučivanje na osnovu prezentovanih finansijskih izveštaja. Kad revizor izrazi negativno mišljenje, uvek treba da u izveštaju objasni razloge za to mišljenje, moguće efekte nepovoljnog mišljenja na finansijsko stanje klijenta i efekat na njegovo buduće poslovanje.

7.4.4.Uzdržavanje od mišljenja

Uzdržavanje od mišljenja izdaje se u slučaju kada revizor ne može sebe da ubedi da su celokupni finansijski izveštaji tačno prikazani. Potreba za uzdržavanjem od mišljenja može proisteci iz ozbiljnog ograničenja delokruga rada revizora ili iz zavisnog odnosa prema Kodeksu profesionalne etike između revizora i klijenta. I jedna i druga situacija sprečava revizora da izrazi mišljenje o finansijskim izveštajima u celini.

Verifikacija finansijskih izveštaja doprinosi kvalitetnom odlučivanju, efikasnoj i efektivnoj upotrebi kapitala i racionalnom razmišljanju svih korisnika informacija koje finansijski izveštaj sadrži. Izražavanjem mišljenja o finansijskim izveštajima od strane revizora, menadžment se ne oslobađa odgovornosti za istinitost i objektivnost izveštaja. Svaka strana ostaje odgovorna za svoj deo posla. Menadžment je odgovoran za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izveštaja, a revizor za ispravnost izraženog mišljenja o finansijskim izveštajima, odnosno, za verodostojnos finansijskih izveštaja. Procesom revizije revizor poboljšava korisnost i vrednost finansijskih izveštaja.

Eksterna revizija ima zadatak da štiti javni interes. Ta zaštita može biti efikasna samo ako revizori spreče da lažni finansijski izveštaji budu prezentirani javnosti. Obaveza revizora je da se u svom radu pridržava etičkog kodeksa i da planira i izvrši reviziju na način koji mu omogućava da obezbedi komponente i zadovoljavajuće dokaze, na osnovu kojih može da se stekne razumno uveravanje da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze nastale usled greške ili kriminalne radnje.

Nakon sprovedenih revizija u 2013. godini, **Državna revizorska institucija- DRI**, objavila je 66 izveštaja. Finansijskim izveštajima obuhvaćeni su javni rashodi i izdaci u ukupnom iznosu od 2.683 milijarde dinara. Za finansijske izveštaje državni revizori su dali 5 pozitivnih mišljenja, 59 mišljenja sa rezervom, a u dva izveštaja data su uzdržavajuća mišljenja. Zbog utvrđenih nepravilnosti DRI je podnela 208 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, 18 prijava za privredni prestup i 51 krivičnu prijavu.

VIII ZAKLJUČAK

Kreiranje visoko- kvalitetnih finansijskih izveštaja stvara povoljan ambijent za priliv stranog kapitala, povećava poverenje investitora, njihovu investicionu i privrednu aktivnost uopšte. Kvalitetni finansijski izveštaji raspolažu sa relevantnim i verodostojnim informacijama o imovini, obavezama, rezultatu i neto gotovini izveštajnih entiteta. Relevantnost i verodostojnost su dve osnovne kvalitativne karakteristike korisnih finansijskih informacija. Povećanje informacione korisnosti postiže se ukoliko su informacije uporedive, proverljive, blagovremene i razumljive.

Neophodno je izvršiti i implementaciju standarda koji se odnose na finansijsko izveštavanje. Važan preduslov kvalitetnog, fer i poštenog prikazivanja performansi preduzeća je etičko ponašanje kreatora finansijskih izveštaja; odnosno poštovanje etičkih normi.

Skepticizam eksternih korisnika u pogledu istinitosti i objektivnosti finansijskih izveštaja je razumljiv imajući u vidu rastući broj manipulacija i prevara (krativno računovodstvo) koji imaju za cilj da prikriju stvarnu poziciju preduzeća i prikažu njegov bolji finansijski položaj.

Zbog značaja koji imaju, neophodno je kontinuirano poboljšanje kvaliteta finansijskih izveštaja i obezbeđivanje veće pouzdanosti informacija koje su u njima prezentovane.

Savršen sistem finansijskog izveštavanja ne postoji nigde u svetu. Uvek postoji prostor za napredovanje i usavršavanje. Upotrebna vrednost finansijskih izveštaja bi bila mnogo veća kada bi oni pored finansijskih i istorijskih informacija uključivali nefinansijske i očekivane informacije, odnosno informacije okrenute budućnosti (looking- forward information).

Unapređenje sistema revizije takođe bi dalo doprinos kvalitetu finansijskog izveštavanja što se u krajnjoj instanci pozitivno odražava na poverenje investitora, efikasnu alokaciju kapitala i razvoj celokupne nacionalne privrede.

IX LITERATURA

Knežević G., Stanišić N., Mizdraković V. (2013.), Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum, Beograd

Malinić D., Milićević V., Stevanović N. (2012.), Upravljačko računovodstvo, CID, Ekonomski fakultet, Beograd

Miljević M. (2012.), Uvod u metodologiju društvenog istraživanja, Univerzitet Singidunum, Beograd

Petrović Z. (2013.), Finansijsko izveštavanje, Univerzitet Singidunum, Beograd

Petrović Z. (2014.), Priručnik za primenu MSFI, IPC

Petrović Z. (2013.), Upravljačko računovodstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd

Ranković J. (2010.), Teorija bilansa, CID, Ekonomski fakultet, Beograd

Spasić D., Škarić Jovanović K. (2012.), Specijalni bilansi, CID, Ekonomski fakultet, Beograd

Stančić P., Podobnost finansijskih izveštaja kao informacione osnove za upravljanje finansijama preduzeća, XXXVIII Simpozijum, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd

Škarić Jovanović K., Usklađivanje normativne osnove finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji sa zahtevima EU, XXXIX Simpozijum, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd

Škarić Jovanović K., Kreativno računovodstvo- motivi, instrumenti i posledice, 2007.

Zakon o računovodstvu („Službeni glasnik RS“ 62/2013)

Zakon o reviziji („Službeni glasnik RS“ 62/2013)

Pravilnik o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za preduzeća, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike („Službeni glasnik RS“ 118/2013)

Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje (2010.)

IFRS za SME (2009.), Savez računovođa i revizora Srbije

MRS 1- Prezentacija finansijskih izveštaja

MRS 2- Zalihe

MRS 8- Računovodstvene politike, promena računovodstvenih procena i grešaka

MRS 16- Nekretnine, postrojenja i oprema

MRS 18- Prihodi

MRS 27- Konsolidovani i pojedinačni finansijski izveštaji

MRS 28- Ulaganja u pridružena društva

MRS 31- Zajednička ulaganja

MRS 36- Obezvređenje sredstava

MRS 37- Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna imovina

MRS 38- Nematerijalna ulaganja

MRS 39- Finansijski instrumenti- priznavanje i merenje

MRS 40- Investicione nekretnine

MRS 41- Poljoprivreda

MSFI 5- Stalna sredstva koja se drže za prodaju i poslovanja koja su prestala

Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja (<http://www.mfin.gov.rs>)

IAASB Handbook, IFAC (2010.)

